

FODOR JÓZSEF

ÉNEKEK NAPKÖZBEN

VERSEK

TARTALOM

ÉNEKEK NAPKÖZBEN

(MÉLY TÉLUTÓ)
(TÜNDÖKLŐ HÓNAP)
(SZÁRNYRAKELT LOMB)
(ÉS ZÚGNAK A CSURGÓK)

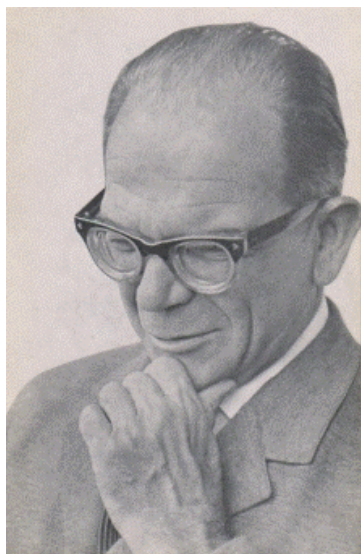
HELLAS

MINDEN UTÁN

MINDEN UTÁN
A DOLGOK ISTENI SZEME
1937 JÚLIUS 25
BARTÓK
CSUDÁK ORMAIN
SÍROK KÖZÖTT
ÍRÁS ÉS TETT
SEMMI SEM ELÉG
A HEGYEKRŐL FOLYNAK A VIZEK MÁR
OHRID
ÚTBAN

Louisa -
Hoy

BEVEZETŐ FODOR JÓZSEF (1898-1973) KÖLTÉSZETÉHEZ ÉS ÍRÓI MUNKÁSSÁGÁHOZ

„Mit hittem, mind másra szálljon
Ím, itt minden egy furcsa tömbben,
Ilyen sok volt, - még ha több nem -
Vegyétek vissza mind, amim volt
Vegyétek vissza íme tőlem
Mindent, ami birtokom volt -
Álomban és levegőben.”

(Testamentum)

1923 június 29-én „Az Est” c. lapban **Mikes Lajos** szerkesztő új költőt avat:

„**ÚJ MAGYAR KÖLTŐ:** (Fodor József versei).

Mikor lapunk tárcá- és versrovátát megindítottuk, ígéretet tettünk, hogy a régi, bevált írói nevek szerepeltetése mellett gondunk lesz az új tehetségekre is.

Jól tudjuk, hogy irodalmunk fejlődésének legújabb korszaka igen gazdag ilyen tehetségekben. Vihar után erősebb az erdőn a virágillat, az ocsudó természet boldogan piheg fel. A háborúk és forradalmak által megtépett magyarság lelkének új és élő felpihegését legerőteljesebben a fiatal tehetségek hirdetik. Megszóltatásuk tehát nem csupán az irodalmi folytonosság szolgálata, hanem több annál, nemzeti kötelesség és szükségszerűség.

Ezt a büszkén vállalt feladatot és kötelességet törlesztjük most, mikor egy új költő verseit bocsátjuk az olvasók elé. Azt hisszük, a törlesztés a legnemesebb aranyvalutában történik. A tehetség, melynek utat nyitunk, a legkincsebb magyar tehetségek egyikének ígérkezik. Az az alig huszonnégyéves fiatalember, nagyilondai és girolti Fodor József, aki most, a mi lapunkban jut először szóhoz, ősi székely erők lüktetését hozza az új irodalom vérkeringésébe. Fodor József székely menekült, akinek verseiben művészetté váltan él a hazai föld íze és lelke: a Hargita rőt erdőzúgása, az Olt ezüst bánata.

Erő, dús fantázia, fojtott hevű nagy szenvedély, a természeti képek ritka mélységű átélése jellemzik az új költő minden sorát. Csupa olyan tulajdonság, melyek egy csapásra lírikusaink első sorába emelik ezt a kezdő költőt. Versein mindenki észre fogja venni, hogy Ady-tanítvány, de a szó legnemesebb értelmében az. Nem üres utánzó, hanem lélek szerint való rokon, aki a nagy elődtől szinte családi vagyont örökölt át.

Fodor József Ady-tanítvány, de új vonások gazdagsága teszi egyénivé. Valami sajátosság, barokk pompa és zsúfoltság jelentkezik benne, melynek ő az első magyar képviselője. Nem könnyű költő, egy-egy verse máris súlyos olvasmány, komplikált, de nagyszerű muzsika. Fogatkozásai kétségtelenül vannak, nem egy helyütt darabos és egyenetlen, egy-egy strófájára kiülnek a növésben levő fiatal szervezet sutaságai.

Azonban így is kincs, amit ad s mi büszkén és örömmel adjuk tovább, mint irodalmi akciónk egyik legszebb eredményét. Ez a kincs még csiszolódni fog, csiszolódnia is kell s boldogok vagyunk, hogy ennek főfeltételét, a közönséggel való érintkezést, mi tettük lehetővé az új magyar tehetség számára. Tárca- és versrovatunk napról-napra növekvő sikerét, a magyar irodalomnak lapjainkon át való reneszánszát mi sem hirdeti jobban, mint hogy a magyar kultúra tárházát máris olyan kivételes értékkel gyarapíthatjuk, mely legelőször a mi hasábjainkon lép a homályból a nyilvánosság éltető fényébe. Fodor Józsefet, akinek soha egyetlen sora nem jelent meg nyomtatásban, mi fedeztük fel s ezt a felfedezést és tárca- és versrovatunk eddig nagy sikerei közt is a legelső helyek egyikére iktatjuk.

*És most hadd szóljanak magukért a Fodor József versei.” - Hét verse kíséretében **Tóth Árpád** mutatta be az új költőt a fenti sorokkal. - A nyitó vers a Mágus volt (A Lihegő erdőnek is a nyitó verse.)*

Másnap már az Est-lapok segédszerkesztője volt az addig ismeretlen fiatal költő, s hirtelen bekerült a huszas évek irodalmi életének forgatagába:

Megjelent kötetei:

1927: megjelenik első verseskötete, a Lihegő erdő. (Athenaeum)

1931: Falevelekre írd. (magánkiadás)

1935: Utóhang. (magánkiadás)

1938: Összhang nélkül. (Athenaeum, IGE)

1940: Jelenések évei. (Almanach)

1922-1942 Összes versei. (Singer és Wolfner kiadása). Ajánlás: „Mikes Lajos szellemének”. Kézzel írott, eredeti előszó: „E kötetben, néhány versem kihagyásával, öt könyvem anyagát gyűjtöttem össze, néhány, még kötetben meg nem jelent írással megtoldva (39 vers, „Új versek”). A versekben, igen sok helyen szavakat, sorokat változtattam, ennél fogva írásaim végleges szövegére nézve ez a könyv irányadó.”

1942-44: versek mellett publicisztikai tevékenysége dominál, bátran küzd a fajelmélet hívei ellen. A ma antifasisztának nevezhető publicisztikai tevékenységéből az író később válogatást készített (52 írás), amelyet azonban haláláig nem tudott kiadatni („Toll és bot”, később „Magyarság iskolája” címmel). Sőt, ez a cikk-gyűjtemény máig kiadatlan. (2010).

1945: Mérlegen. (Új Idők irodalmi intézet). Versek 1942-45.

1947: Az ember és a hang. (Singer és Wolfner). Versek 1945-47.

1949: Boldog zendülés. (Athenaeum). Versek 1947-49.

1945-49: az Új Idők szerkesztője; a lapot végül is telefonon tiltották be. Ettől kezdve 1956 tavaszáig az író szilenciumra ítélik.

1950-55 össze: a „hallgatás évei” alatt íróasztalfiókjának ír verseket, amelyek majd 1958-ban látnak napvilágot; lefordít két Shakespeare darabot: „Tévedések vígjátéka” és „Sok hűhó semmiért”; továbbá ír két színművet, amelyek sem kiadásra, sem előadásra nem kerültek napjainkig (2010): „Zrinyi” (Történeti tragédia 5 felvonásban, történik 1664-ben), és „A végső szín” (tragikomédia Katona Józsefről 3 felvonásban, történik 1819-ben), továbbá lefordítja Dickens: Dombey és fia c. regényét. Az Idők útján-hoz csatolt és 1951-ben írt nagy költeménye „dialógusokban és kórusokban”, „A tékoai pásztor” is kiemelten ide kívánczik, (oratórium-szerűen előadható volna). Nyomtatásban csak ez az utóbbi jelent meg az Idők útján c. verskötet végén.

1957: Kossuth-díjat kap Szabó Lőrincsel, Németh Lászlóval, Heltai Jenővel egyidőben.

1957: „Jelenések évei”. Válogatott versek, 1922-1949. (Magvető) Vajda Endre 18 oldalas, a költő egész munkásságát értékelő „Bevezető”-jével.

1958: Idők útján. (Szépirodalmi). E verskötetben az 1950 óta írt versei szerepelnek.

1960: Országutak énekei. (Szépirodalmi). Versek 1958-59.

1961: A történelem sodrában. (Válogatott cikkeinek gyűjteménye, amelybe azonban az 1939-44 között írt antifasiszta publicisztikájának felvételét nem vállalták).

1962: Az emberség tanúja. (Szépirodalmi). Versek 1960-61.

1963: Szertelen ünnep. Válogatott versek, 1923-1962. (Szépirodalmi)

1964: Emlékek a hőskorszakból. (Önéletleírásának I. kötete., Magvető, 1964)

1965: Magam nyomában (Szépirodalmi). Versek 1962-64.

1966: Énekek napközben. (Szépirodalmi). Versek 1964-65.

1968: Teremtő nyugtalanság. (Szépirodalmi). Versek 1965-67.

1969: Emberek és állomások. (Önéletleírásának II. kötete, Szépirodalmi, 1969)

1971: Nagy szelekben. (Szépirodalmi). Versek 1967-1970.

1972: Felkavart világ. (Szépirodalmi). Két önéletleírásának és irodalmi visszaemlékezéseinek összevont és átdolgozott kötete, 1972 (Ennek szövegét tekintette véglegesnek).

1973: Végtelen menet. (Szépirodalmi). Versek 1970-72.

1974: Egy Plánta énekei és más versek. (Szépirodalmi). (Az utolsó verseskötet, amelynek a költő már csak a korrektúráját láthatta.)

1975: Egy költészet története. (Lírai számadás prózában saját költészetéről). Kéziratban maradt fent a költő halála után, özvegye rendezte sajtó alá.)

Két szűkebb válogatás jelent meg még Antal Gábor gondozásában az író halála után:

1978: Tarts még, ragyogás. (Szépirodalmi).

1985: Élet jóízai. (Szépirodalmi).

Antal Gábor irodalomtörténész 1976-ban az Arcok és vallomások c. sorozatban könyvet írt Fodor József életútjáról „Fodor József alkotásai és vallomásai tükrében” címmel. (337 oldal). Szépirodalmi Könyvkiadó.

Életrajzi adatok

Fodor József 1898 ápr. 22-én született Nagyilondán (Erdély, Szolnok-Doboka vármegye). Édesanyja Betzkay Polyxena, apja girolti Fodor Lőrinc.

Háromszor nősült. (Mayer Ilus, Donáth Klára, élete utolsó tizenkét évében Sikó Zsuzsa). Évekig segítő barátnője: Moiret Margit. Gyermeke soha nem volt.

1973 október 7-én halt meg Budapesten, az Orsz. Kardiológiai Intézetben.

A Farkasréti temetőben nyugszik. Sírhelye 7/2 - 1 - 21/22. Síremléke (az író bronz mell-szobra) Marton István szobrászművész alkotása. A szobor hátoldalán egy versidézet: „Minden indulat csak átok / Ha nem láttok, újra láttok, / S útlan - még élő - szívemhez, / Meglátjátok majd, ha nem lesz.” („Utánam”, F. J.)

ÉNEKEK NAPKÖZBEN

„Thoughts have gone forth whose powers can sleep no more!”
(Shelley: *The Revolt of Islam*)

(MÉLY TÉLUTÓ)

1

A nagy pátoszból már elég, barátom,
Próbáltál hőst te, kit hír emleget,
Utólszor még Nagy Sándor állt a gáton,
Mert vont a Nagy, törpét látsz eleget.
Mi szóra méltó, messzibbet kerestél,
S most halk bút érzel, mély hiányokat,
S mit költött hős nyújt, erre csak üres szél,
Kell a való, mihez versed ragad.

Óh, már elég, mit úgy szőttem, merészen,
Képzelt másokként forgatván magam,
Sorsuk megélve, vélt szavuk idéztem,
Hősként s letörve, verten s boldogan.
Mert szűk, mit nyújt a nap, szomjas a lélek,
Szerény világán told, bezárva, itt,
Így, hogy kopott valóm tágítva éljek,
Öltöttem ím nagyobbak álmaikat.

Voltam *más* eleget: hadd legyek én már
Magamnak hőse; vonzók a nagyok,
De hős, talány mind, ki e föld terén jár -
S így ha másért nem: mert ember vagyok.
Nemcsak nagyban lehetsz hős; napi szűk sor
Hány próbát ad föl, újra s újra mást;
S a legnagyobb tett, ha föléri sokszor,
Hősiségben, itt a nyerést, bukást.

Hősök vagyunk naponta; van, ki bírja,
És van, ki közben a sorból kiáll;
Örök a harc, a vész száz szája nyílván,
És minden perced „élet vagy halál”.
Harc - a halál ellen! És ugyanegy mind,
(Bár a nyíltabb vad bűvöletbe von)
Baj, belső kór, amely vesztetre megy - s kint
Egy világ, mellyel vítt Napóleon.

Így hát hősöm, túl annyi szőtt vitán már,
Ki álltál oly sok polcon, már szerény,
S mi annyi megjátszott szerep után vár,
Új színre hítt szereplőm légy te: én!
Szerep, s nem új, hisz eddig is beszéltél,
(Ha fojt a lét, a líra felfakad)
De csöndben bújva a mellékszerepnél,
Sok formában tárván való magad.

Ím, már elég, mit játsszam s újra csaljak,
Felöltött álcák, messzik és nagyok;
Törjön ki hangja kedvnek és viharnek,
Mondjak ki mindent úgy, ahogy vagyok.
Hallják, mint jöttem, és eszmélek, élvén, -
S ha nem történnék is velünk csodák,
Gondoskodik a baj, lét, lelki örvény,
Hogy érdekes légy, s a nap és világ.

Szóljak magamról, ám kötetlenül, s nem
Mint önéletnek írója s egyéb,
Ahogy eszembe jut, rögzítsen engem,
Mint alkalom hív, annyiféleképp.
Mint aki lép, s menvén, eszébe villan
Jelen, múlt, pálya, érzés, gondolat,
S mint számadás, mit így tartok magamban
Magam-rögzíteni, mert a nap szalad.

Fut, száll a perc, mint szirmot szél ragad, vég;
Nincs maradandó, minden elkopik,
De, fellapozva, itt régi magad még,
Mi múlt, átélve így pillanatig.
Merengsz, mosolygva annyin, mi vidám volt,
Búsulva rossz nap emlékeinél,
Idézve ezt s azt, mint volt, furcsa távolt,
Mert kétszer él, aki emlékből él.

Így él, mi volt, visszavetült tudatban:
Jelen, ha röptén tartani tudod;
Mi elfutott, még a kezében ott van,
Hisz a valót, hogy van, csak álmodod.
E tüneményben, létben ami van: volt,
Csak volt; s mi volt: visszaálmodva - van;
Bár fáj sok kedves, mit a lét lerombolt,
Dúlhatsz, idő: több hatalom szavam.

Több, mint e tengő, loncsos, suta semmi,
Tenger-idő, meddő és állatag,
Hullámnélküli és jellegtelen: s mi,
Ki tudja? csak fal, nyel mindent a vak,
Ürtelen ürbe: mely nem is úr és nem
Felszín s egyéb, mert nincs felszíne sem,
Csak reng örök, partatlan tengerében,
Mi volt, van s lesz: Minden és semmisem.

Hát győzd a Kimérát bátran, barátom,
Fogd tollad, ha zúg is az óriás,
Rögzítsd valód, ki itt jár e világon,
Sokkal-köz és mégis, mint senki más.
Mert ki gondolt, hitt annyit és ki képzelt,
Bámult itt e nagy útban s áhitott,
Égig szállt és a porban, volt nagy és vert,
Mindenkiért élt, s élni nem tudott.

Kimondhatatlanok szorongatása,
Édes és sajgó szép s poklok között,
Visz még az út s a rejtélyek világa,
Csak ródd betűd, mihez még itt közöd;
Írásba fogni, jelbe, ami zengett
Benned, s mi ért, jó és bús valahány,
S mi csak sejtetve még magát, üzenet -
Élet, nagy erdő, még sűrű talány!

2

Jaj, ez a rohanás, jaj, ez az élet!
Alig volt reggel és már este lett;
Kezdet, s már hétvég, míg riadva kérded:
Mit tettél, mellyel több az életed?
Miért éltél ma? Túl a kötelesség
Köz-jármán, mellyel tartod lelkedet, -
Hogy egy napot megint elnyelt a mélység,
Napot, mely többé vissza nem jöhet.

Jaj, száll az élet, ostobán, kegyetlen,
Ámulsz s riadsz, hogy meg nem foghatod;
Kapt szárnyát el, de mint a lepke, lebben;
Kösd munkáddal le, súllyal, mint rabod.
Betegjei a múlásnak, mi! Több nem -
Lég csak az élet, fény- s árny-surranás
Villám-játéka: s éjt nap vált aközben
S megint éj. Vajjon hány jön újra más?

Megfogni, azzal, - s ha ez is csak árnyék, -
Mit alkotsz, ez legmagasabb cimed,
Mebékítöd itt, hol gonosz, sivár vég
Zár balga harcot s mindent föld temet;
Vagy hamvvá hullsz, ha tested lángot óhajt,
S egy zúgban, mint rekeszben fűszerek,
Címkével megjelölve nyugszol ott majd,
(Körül doh s éhkopp-nyútt egér-sereg).

Óh, élet dicsősége: ennyi, több nem;
Fonnyadt silány légy itt, vagy csuda nagy,
Ki rangtól, hírtől nem férsz a bőrödben,
Hatalmas: holnap jövők gúnyja vagy -

Kik, percre, még itt cincognak utánad,
Mig röhhent rajtuk (már ha tud) porod,
Hogy már túl vagy, nincs több probléma, bánat,
S tisztelteted a sok barmot s korod.

De mégis egy van, méltó és nagy itten,
Alkotni, tenni, míg ép elme, kéz,
Szót kérni, részt a röpke földi rendben -
Ha hatsz, alkotsz, vagy csak ember s egész.
Az anyagban teremts, művek során vallj,
Időkbe így vetsz zöld szigeteket;
Az átkelést könnyíteni - hová? jaj -
Szépség-pihentetőkkel enyhited.

S melyik szívünk legfőbb öröme? - Lépj szép
Ívű hídon, járj nagy városokat,
Vagy költőid lapozd, égj, mint remek kép
Bámultat vagy zengő zene ragad -
Melyik több? Ki épít, vagy ki műben tesz,
Emel nagyot? Ám egy kétségtelen:
Akármit - aszerint vagy, mint teremtesz,
S mit adsz belé: az élet-értelem.

Ezért szép az élet csudás kalandja,
Mert annyi, mit tudsz benne tenni itt
Szóval, karral, mint izmod, hited adja,
Lakván határtalan határait -
Mert lenni nagy és érdekes dolog: két
Éj-végtelen közt így kihasított
Fény-tudattal: s hogy, mint egy isten, olyképp
Száz móddal ezt használni mint tudod.

S a megtett útra oly jó visszanézni,
Míg ég a hév s a munka még serény;
A múltást így nem érzed s nem enyész, mi
Begyűjtve vár, ha már gyérül a fény:
És fogy napod, töpped leve, a gazdag -
S betűkbe foly a forrva félretett,
Hogy hűsén gyűjtve kristály-könyv-palacknak,
Hónod alatt hordd majd az életed!

3

E nagy világ-kalandban, büszke szellem,
Csak álld hát, küzdj, légy bátran, ami vagy:
Nem éri fel, hogy az ne légy, a Minden
Száz baja sújt bár - inkább szétszakadj!
De hagyd a nagy szót; ami int, szerény már,
Nem hősi játék s képzeltem-nagyok;
Csak én vagyok szavamnak hőse, én már,
Mint mondtam - én csak, így, ahogy vagyok.

Kendőtlen, és úgy, mint ki számvetést tart,
Hivalgó külsőt elvetettem én,
Miként ki kérdi: minek itten élt, halt,
Megérte az, túl léte szebb felén?
Óh, az élet! Mi múlt, s vajjon mi lesz még?
Mi lesz s mi van? A jelen néma, vak.
S mi volt, mintha álmra emlékeznék,
És ajkamon bénulnak a szavak.
Hát menj csak, vándor, tartsd magad keményen,
Ne bénítson silány, vad s annyi más,
Mi gázol, tompán tört hiten, reményen, -
Utad van itt (te hidd bár!): hivatás.
Volt, hogy nem tudtad még magad se, ám volt
Itten, ki tudta és fogta kezéd;
Mérd vissza, mint volt, a kezdést s a távot, -
Oly furcsa, szép volt, hogy nem is hiszed.

4

Mély télutó, borzonganak a bokrok,
A metsző száju szél fagyot lehel,
Hideg zúgással szívig hatva harsog,
Vígasztaló, hogy a tavasz közel.
Száradó rög, langyos lég, új virágok
És kedves régi, régi örömök:
Kóbor utakban dombról dombra hágok
S e vad világnak csendben eltűnők.
Kis füzetembe apró verset írok
És hallgatom a víg madarakat,
S egy régi vágy jön, mely oly sokszor elfog,
Óh régi vágy, szív, sodrod hogy ragad!
Óh régi kezdet, köd-kor, régi gyermek,
Derengő, friss, még nem ismert világ.
Hová jöttem, mi fog? Mily csuda vermek,
Emberek, dolgok, bús komédiák?
Hol állhatok meg egyszer, hol pihennék,
Hol, ami fogna (köd bennem s körül),
Álmokkal, lázzal, kedvvel tele, mint rég,
Nem-indult, szürke-ismeretlenül.
Nem sárrá hágva még a sok reménység,
Harmattal, hittől első hajnalom,
Nagyság s emberség, s mi leírva szent, szép:
Eszmény, szépség, lét és irodalom.
Óh dús álom, remény és mind, amit hitt
Az ífju még: hogy nem fed mást a szó,
Csak mit jelent, s a toll: nagy- s jó- s igaz-vitt,
S nem léha, híg sikert, hasznót hozó.

Óh szép álom, bizony elmúlt nagyon sok;
És hol magam, a múlt-valakivel
Hasonlítva? - Csalódott vagy-e? Boldog? -
Egy nagyra, jóra törekedni kell.

5

Legfeljebb útan túlnézünk a barmon,
Ha emberképben itt gőgöl, vadul;
Ha már eképp van, nagy lelki nyugalmon
Légy úr, belsőd így könnyen szabadul.
Az ember lendít egyet, túl magán, hol
Az élet vár (s akár: hol a halál) -
Bár testben ér, bőr és ideg határol,
Úr-lelked, merre tetszik, oda száll!
Úr-lelked; mint e Föld s a kozmosz, előbb:
Belső, biztos, roppant birodalom -
Nagy napoknál büszkébb, fénnel-se-mért, több,
Rejtélyesebb, fény-hang-szín mozgalom!
Csak önmagam bírjam, lássam, megéljem,
Igézzenek mást tájak, csillagok,
Nekem elég megfognom, kibeszélnem
A zsongó titkot, ami én vagyok.

S te Föld: egyetlen pont, hol számot adhatsz
Másnak s magadnak, ember és az ég
Előtt: ki vagy? Hol nagyra-szánt utad dac
S kény fogja, belső s külső akadék:
E zűrös és vak, elnyelő világban,
Hol nincs, mire magad támasszad itt,
Csak egy érzésre, mely nem fér magában,
Keresvén megnyílt, méltó hangjait.

Képzelt szellemként szállni égi szárnyal,
Ki mit se hord lég-útján túl magán:
Könnyü volna; de egy világ súlyával,
S korlátlan mégis, mint lelked kíván!
S mi érzés-, gondolat-gomoly csak ott benn,
Keresve, hogy megfogd - ha szál akad -
Formát szövéen rá, biztos rímű rendben:
Kimondhatatlanokra szavakat.

Jeletlen, ábrátlan, szintiszta űrben,
Hol nem hatolt át még szó, gondolat,
Fogalmazás nem vont kört, soha még nem
Írott álmok világa von falat -
Szellemi úttalant úttal hasítani!
Óh szép álom! S már ismert szép csudák
Közt mást hozni, mely névben tartson itt, s mi
Létet többít - veled, új, írt világ!

Nem könnyű szállni, fönn lebegni súllyal -
S élni a rendben, szárnyakkal-rakott;
Szép örülettől rázva, új meg új dal
Lázában játszva józant, alakot; -
Ne lássa senki, mit hordasz magadban,
Minek szemedben titkolt üszke ég;
Élj, mint más, kényes-alkalmazkodottan, -
Hogy alkothassunk, rejts, jó szürkeség.

Halk örület, tölts e józan világon,
Józanság, fogj, ha döng az örület;
Álomszerű való és élet-álom,
Két-arcú lét, józan és önfeledt!
Vigy hát az emberek közt; legyek én: tedd!
És legyek ők! S álljon a béke: két
Csel közt, mellyel, amit a jobbra-mentett,
Keresztül lopta itt egy életét!

Álnok és bamba emberek között itt
Nehéz, s e bomló bolygón is bizony;
Perc csak az ember: s harcot harcra zendít,
Ám békéjét elbírní több iszony.
Nehéz az ember: s annak, ki Nagyért jött,
Köztük s értük (s majd mindig ellenük),
Mint a harcok, harcok, a balga-meddők -
S kik küzdik, hagynák? - Ez, jaj, mindenük!

6

Rohannak, tűnnek mind a földi dolgok,
Elmész, s marad e végtelen világ,
S tán pár nyom. Hol léted vajúdvá forgott,
Jó emléket hagyj hátra legalább.
Mint mese tárgya, felhő, mit a szél hajt,
Álom leszel holnap, s mi izgalom
Ma még neked: nevetnél rajta ott majd,
Ha eszméltetne perc. - Nincs irgalom!

Nagy a világ, szép, s csak rossz-voltod az, mely
Búsítja. Ettől és attól se férsz;
Íríg, silány, vad dúl s rak ronda sebbel,
Örömd az, ha a másé enyész.
Egyforma minden lét - semmi; s kié mint
Szép tán, ő tudja, s hogy baj benne mi?
Míg élsz, váratlan száz rossz, ami érint -
S tiédek a jobbulás útjai!

Minden élet rosszul végződik itten,
Tragédia, ha napja sok, kevés;
Siralomház e föld, jön-megy a rendben
Kit halálra ítelt a születés,

E rejtelmes bűn. És nem kell az ember
Számára rossz még társától is itt,
Egy elrendelt ily sorssal: melyet ismer -
Mégis tesz, alkot, s még kedv fűti, hit!

A hajdan éltek munkája ez itt mind,
Beépített remény, hit e világ,
Holtak keze-műve. Magán túl él, int
Az ember, csak így élhet itt a tág,
Tág múlhatatlanban. Mert tudja, meghal,
(Tilalma-szegtén nyert jó- s rossz-tudást!)

S ha meghal, hát meghal: bús, hősi daccal
Magán túl épít büszke folytatást.

7

Veszélyben, zűrben, vad világ-futamban
Úgy éltem itten mindig nyugtalan,
Sohase bizton, hogy még holnapom van,
Így megbecsülve dolgom, kis javam: -
Napok szerény mulatságai, versek,
S a szememet betöltő tarkaság,
Ahogy még lábaim itt lépegetnek,
S elém kitárulkozik a világ.

S mi e világ? Örök kiállítása
A szépnek, mint ki mindig ünnepel;
Pompázó külső, hogy kimosdva lássa
A nap az embert, s fődje szebb lepel,
Mint otthon. Tüntet csínnal, leleménnyel,
Este s nap: új gond, váltott öltözet, -
Száz indulatján ámde mitse szégyel
Silány szemérme, a levetkezett.

Szépítsünk, mint lehet, talán, hogy éljünk,
Ne lássa más szem a vad fogait;
Csúf harcot fedve, éljen ünnepélyünk
S még jó, amíg álcás szándék vakít.
Még jó így rejtve, mi rút, szép mosolyba
Dugván, mi ott benn álság, ártalom,
S megszállt belsönket tán csak birtokolja,
Mint idegen, vak, zsarnok hatalom.

Még jó a rossz, míg tudva, vád gyanánt ég,
Szemmel-tartott, sajgó ellenfeled,
Jóvátevő belső tusán talán még
Szép véglet győz: javulni-lendület!
Rossz vagy, hogy jobb légy! Szörnyű inga-lengés,
Az életed rendezetlen, szakadt.
Ellentétjein nő új s új teremtés;
Küzdj, hogy nyughass. Veszd: hogy elnyerd magad.

Vallomások, vetítetek elémbe,
Rögzött percek, tárjátok önmagam.
Futó napok, jöjjetek újra fénybe,
Lassult búvőmbé bénulj, gyors futam!
Fut az idő, kedv, hit, nem is tudom, hogy,
S hűl, mint ég s zeng jobban bolond szívem, -
Nő hőnk csak, míg nagy lobbal anyagunk fogy:
Vers, ízz: gyors hód - belédzárt életem!

8

Óh ingó, lengő, s vén fagyban a még színt,
Bimbót még nem nyert ágak messze ott,
Hol nyílt gyermekkorom! Elment a jég mind
S látszik a rög, halk dohhal áthatott.
Dugja hallatlan csengőit a gyöngynek
Hívott virág, zsendüléshez közel,
Mint a tollas nép víg zenéi zengnek,
Hogy keljen ím, mit holt haraszt föld el, -
Ilondán ott, a Tisza-erdő alján,
Mely átlátszik most, hogy nincs lomb, csalit,
S mint kórházból kelt bús-pendelyű halvány,
Állott beteg-mély-szaggal közelít,
Mint a hideg göröngy színén az oldott
Hó nyirka még gőzöl zord-hűvösen: -
Idézi a bolyongót ma a múlt ott,
Még-fel-nem-engedt tavaszom üzen.

Kicsiny domb a hegy alján: mintha pótlék
Volna, vagy ráadás csupán, s a hegy-
Osztáskor toldtak volna darabot még
Hozzá, mint oszt gyermeknek anya-kegy.
Szűk, vézna domb, felül nyúlt, szürke nyírral,
Tár oldalán csupaszt, rőt foltokat,
Mint gondozatlan vén - s insége-írt jel:
Test-hagyta ingén sok rés tátogat.

Játszian osztó kéz kegyelme, kis domb,
Ott csügg szemem szűk leple gyér mohán, -
Mert ha már itt van, legyen arra is gond,
Ne pörén intsen, durva-mostohán. -
Kicsinyke domb: bújt, régi birodalmam;
Mint ki potom zúgban kutatja, mit
Cseles gazdag dug, a kincset kutattam,
Hét-rét avart s bokrok fiókjait.

Ott ültek a gombák, rejtve s lapulva,
Porcos-frissen s pólyától színtelen,
S mint fogtam, mély lepel-csomóba dúlva,
Íny-bontó föld-szag szállt föl hirtelen.

Kicsinyke domb, avarja földre nyomva
Az épp tűnt hótól, sok halott levél:
Óh szép nyár vérbe, fagyba fúlt kalandja!
Ne bánd, mi volt, szív. Messze még a cél.

De még frissülni visszaszáll a lélek,
Forrás-csobbantó csengő kortyokon,
Míg a folyamban forgok, itten élek
Új élménnyel, hullámmal gazdagon.
Száz áramának sodrottja, kitettje,
Ámulok és küzdök, tartom magam,
S von, hív, befon a lét dús egyvelegje,
Valónk, álmunk - se nagy csoda: a Van.

Óh véres, szenvedéses föld, tanyáink,
S ti óvó, meghitt, kedves szurdokok,
Karak, szemek, hol társunk, jónk, anyánk int,
Hív kapcsok, kik öleltek, tartotok!
Társak, hű szívek, fogjatok erősen,
Körül sivárság, rémek és csudák;
Béke csak ott van, jó-kar-óvta csöndben -
És hogy vagytok: szép (ha szép) a világ.

Hányszor hagyatva kis-hitre, bukásra,
Tengő magam-vesztésre hányszor itt,
S már vitt az út. Csökönyös út, futása
A sok napnak, mely egyre távolít
A kezdettől és egyre közelebb visz
Ahhoz, min túl gondolni nem tudok -
S mint világ-vég, csap le, s köd, szakadék, víz,
Hömpölygő semmi, vad, titkos titok.

A Semmi-part, a Mind-en túl, a semmi,
Szírt-forma, honnan szemed ürbe vész;
Minden perc: vég - és valami, mi lenni
Most kezd! Fogysz, hullsz - s tán jön a többi rész.
Lehetetlen, hogy mi minden lehet; még
Nem is indultál: sok évvel idős, -
Oly furcsa világban vagy, gazda, vendég,
Nap-vitte szürke, vagy hír fia, hős.

Óh ámulás, mély, végig kell csinálnod,
Tart az élet, tart, szép s bús döbbenet;
Csodálatos, csodálatos, vad, áldott,
Száz hang, fény, szín, töltsd szívem, szememet!
Szó, toll, kéz: fogd még! Csak amit megírtam,
Az van. Mint hős, rég, kardja-bírt jogon -
A Mindenből, mit foglalok a dalban,
Enyém: földem, világom, birtokom.

Óh távolok, óh élet, óh világ, ti
 Villám-gépek, zsongató vonatok,
 Nyugtalanság: menni, megélni, látni -
 S tenyérszi kör, ahol topoghatok.
 Óh nagy, hívó világ, tenger-csudák mind,
 Miken, csak átvillantva, szédülök -
 S messze, mint ott, ama csillagvilág int,
 Pedig egy hord: e véres, drága rög.
 Ismeretlen vagy ismeretlenek közt,
 Ismeretlen a kedv, vágy, hit, öröm,
 S mi mozgatja kezed, hú, drága eszközt,
 Lábad, s más kész szolgád e lét-körön;
 Szíved pokol- s menny zsongása, s agyadnak
 Képtelen száz rezgése - mialatt
 Inger s perc vált s rá gyors szavak riadnak -
 Élő háló, dús villám-kapcsolat!
 Betűkbe írva, mint zengő zenét zársz
 Jegyekbe, mik rejtelve ritka jel,
 Bűvők kulcsa; s mit izzóan megélt száz,
 Idő s nép közt egymásnak így felel.
 Csudák szép fonadéka, kicsiben nem
 Férők hú lánc, túl napon, teren -
 S ködben-bolygóknak itt dús szellemekben
 Kibomló élet- s világ-értelem!
 Bűvös vers-fonadékban élj te, lélek,
 Mások s magad hangjával ötvözött,
 Sűrű, tömény varázsban itt, a mélynek,
 Nagynak s igaznak: máshoz mi közöd?
 Belső ten-éghörödben, mély-magadban,
 S ha dúl köröttes sok hamis, szemét,
 Boldog lelkeddel, örökölt szavakban
 Átadva jóknak jók üzenetét.

Óh ámulás, en-tükrű pillanat szép,
 Boldog döbbenete, megérkezés, -
 Időtlenben, létben hány arculat, kép
 Után, mint itt vagy! Minden szó kevés!
 Mint magát nézi, kérde furcsa szemmel
 Önnön magát mérve a gondolat:
 Az eszmélésre kelt Minden, az ember,
 Az ásványból, rögből eddig haladt!

A durva testnek (csak testnek) hívője,
Ki szellemben nem lát természetet,
Nem tudja, hogy természet ez, kinőve
Belőle, mint virág a *nyél* felett.
Virág nincs szár nélkül, kell a sötét föld,
(Bár szép volna képzelve, testtelen)
Kell a bűnös rög, a hő-szenvedély-tölt,
S a hó-láng mellé véres szerelem.

Hideg a hamvas Hold, a Nap az élet;
A tűz, mely forraszt, a fagy szétszakít;
Folyó Nap te - Nap olvadt lángja: véred,
Mely szüli vers hő-gömb-csillagait.
Szenvtelen szívnek hold-hűvös virága
Kínnal koholva mér s módol szabályt,
Hideg verejtékkal. - Óh szív! Te kába!
Mint Nap, szórd belsőd: halj hő fény-halált!

Az emberek közt itt vagy és a legjobb,
Ha dolgoz velük eligazítod,
Akárhogy is, s ha sok szenny néha megdob
(Tán méltón is, ki tudja) itt meg ott,
Bármint van, vedd tudomásul, mi itt van,
Nézz higgadtan rést, hol nem ütközől;
Erőd maradjon jobbra, jobb-magadban,
Nem nyert igaz még: hol kard dönt, ököl!

Még nem győz, ki durvább vagy hazugabb s bő
Szájban, s rangos kegyért törleszkedik,
Bár köz látvány, mit úntig tár a nap: fő
Rangos s kegyence, a korcs, buta, híg.
Az ember él, falni akar, s hatalmat,
Bícként ott illegni a napon;
De jó, ha szíved csak magadra hallgat -
En-bőröd hord s ejt e vad csillagon.

Ki messze tart, nem fut; üteme mért s hű,
Nem lesve tapsot úton, útfelen,
Csak a vég-cél feszíti, az egész mű,
S átvillant képe, mit lát, a jelen;
Csak ennyi: s hogy zökken néha vagy áll tán,
Ha (percre csak) lélegzete-veszett:
Már megy! - Futó, pihenj, de tudva-tartván
S bizton inad, tüdőd, szíved, kezed!

Erő-tudat, szép, hogy ember az ember
Mégis! ős mélyt gyűr s égi ürbe vág -
S utána fásulsz vagy döbbsz szíven ver,
Hogy sokhelyt éj van még, rabszolgaság!
Ember ember hajcsárja, hajszolója,
Láttam vásáron árult gyermeket,
Nőt meztelen piacon mérve, dobva:
Verd, ég, a gazt, ha még vagy s verheted!

Mondtam sokszor, ismétlem újra s újra,
Hány balga szól; legyen neked elég.
Nincsen bírálat, a mérték lazulva,
Hű árnyalat, jó s rossz, gaz és derék.
De légy nyugodt, magad hiába téped,
(Ám törekedj) más a te dolgod itt -
S más e játék. Csak nézd e csacska népet -
S őket: bolondító bolondjait.

Mit ér az ember gépe s tudománya,
Ha alantas, hitvány féreg belül;
Száz tan, ha egymás réme és zshiványa,
Sok szépség - s ő még a vérnek örül?
Jobb léthez annyi bajt-deríteni mód, szer,
Ha örületek új s új hadja dúl?
Hol istenülne, csak új buktatót nyer -
Menny nyílna, s az ember pokolba hull!

Jaj a mi útunk! Régi már a vándor,
S *mi* átfutott szemén, fáradt szemén;
Hányszor elesve, mélyre bukva hányszor,
Mintha nem én lettem volna, nem én!
Oly messzi már; s megyek, mindújra kezdem,
Alkalom és kedv dolga már szavam.
Nincsen tárgyam - s tárgyam minden: a percben
Mi röpké, semmi, s mi határtalan.

Int már a kor, legyek magam tudója;
Száz mást kutattam, embert, könyveket,
Mint ki számvet s hétvégén könyvbe rója,
Írok, példákra, szókra már süket.
Viharban, fönn s lenn, mint örült hajóban,
Tükrös, szívó, mohó vész-tereken -
Mint gyúlt nagy útam, hogy mélybe dobjam,
Jövő vagy hullám nyerje üvegem.

Élet szerelme, hogy fogsz újra engem,
Harcolni, hinni, tenni akarok,
Mint egykor ífjan; meghalnék a csendben,
Most, hogy a föld legjobban kavarg.
Haddal feszülni had s gyűlölet ellen,
Ma, hogy (mit csak álomban élhetett)
Oly nagy csudák közt választhat a szellem -
Dicső kort, vagy a végítéletet.

11

Fáradt vagyok sokszor, míg meredekként
Néz rám a meglépni való jelen,
Hoz bajt, sok únt és ismételt rideg tény,
S már mindinkább elhagy a türelem:

Hogy mire jó e - végső értelemben -
Örült kapaszkodás itt, görcsösen
Naptól napig kúszván: mit ingerem nem
Kér, s hogy csinálom, megveti eszem.

Mint zűrös hangyaboly, nyüzsög az ember,
A forró, pezsgő, roppant sokaság,
Mintha a rajba sisteregve csepp ver,
Egy cél iránt egymást tiporva hág -
S hő cél: a pénz, gyomor, család, a rang, név,
Hír, dísz-sír majd, pompa-kísért tetem;
S kiszórt csont, kő aztán - csak pár suhant év.
Ki élsz, neved, vagy sírj az életen.

Azért lehet sziget a vad valóban,
Fény az éjben, zöld a vulkánhegyen;
Ne nyughass, hogy minden úgy van, ahogy van:
Változtass rajta, hogy másképp legyen!
S ha, mi van: hab s játék fönn s idelelni - véld -
Ne legyen még rosszabb e semmi is:
Tedd széppé s álmodj benne végtelent, célt,
Ha minden tán káprázat is, hamis.

Van nagyság, szépség, önmagában is van,
Tettben, lelkekben és e tájakon,
Összhangzó színben, hangban, vonalakban,
S ha sok rossz is: elmenni fájdalom.
Száz szép van itt: hangold hozzá a földet,
Legyen a szépnek méltó keretül;
A Mindenben, mi élő, istenülhet,
Boldogtalan az ember egyedül.

Harcoldj a jobbért, méltóbb életért te,
Balgán vitt létben gond- s kór-üldözött,
S legjobban az embertől fájva, sértve,
Illeszkedj bölcsként, törd vad ösztönöd.
Kelj magad ellen, ha gonosz, mit érzel,
Elsőbb, a sok közt, ez hárul rád!
Sok-sok kis rész egyenlő az Egésszel;
Harmóniát vársz? Kezdd harmóniát!

Minden viszonylagos; rajtad is áll, hogy
Boldog vagy-e, avagy boldogtalan;
Ahogy veszed; sok rossz, mi dúl, zilál: rogy,
Ha bölcsen nézed, ami volt s mi van -
Csöndben, fönnről; hisz legrosszabb, mi érhet,
Nem érzőt ér már, s hozzá nincs közöd -
A többi árnyék, mint maga az élet,
S te: percre itt szerepbe-öltözött.

Eget rendítő láng, nap s büszke csillag -
Testté lett semmi, játék és szerep,
Futó szerep: eljátszák és lehullnak,
S a tér utánuk nem lesz üresebb.

Utánad sem. Szökkentsd ki a világot
Nagy tettekkel: minden csak az, ami:
Játék (s ki tudja). Csak szőjük az álmot -
A Mindenben mi: isten álmai.

Van, ami van. S ami múlik terajta,
Hogy célban és igényben végtelen
Légy! Mást hagyj. S ha a Minden céltalan, vad
Kerengésében - és e Föld s jelen
Zűrös, felfordult, értelmetlen, örült,
Hogy az ember csak hallva is remeg:
A Minden tútora nem vagy. Napunkra köd gyűlt,
Elmúltak a próféták, istenek.

E csöndben partmosó, surramló Minden,
Nagy útján nem hívalgó, hangtalan:
Legyen példád. Megnemfoghatva, rendben
Mennek a dolgok, nem boldogtalan,
Nyugtalan egy sem. Útját mind betölti,
Víz partot nyel s lefut. Nap égre hág
S elnyugszik. Bizton tesz, hat égi, földi -
S úgy tégy te: társ - s velük itt: a világ!

(TÜNDÖKLŐ HÓNAP)

12

Gyűlnek a versek, s még szomjas a lelkem
Szavak során még többet tární itt;
Álmok vándora, új valómra leltem,
De hol lelem magam határait?
Hol kezdődöm? S hol az egyéb, a minden?
Mi vagyok én, s mi e világ körül?
Csak bámulj, szem, s kéz, tedd, mit tudsz s a csendben
Eszmélj, figyelj. Sok még, mi kiderül.

Hogy mondjam, mint volt pályád útja bennem,
Legsúlyosabb te, mellyel áld az ég,
Legkértőbb, rossz-jó, telve-telhetetlen,
Lágy rettenet, szégyen-nagyszerűség!
Szárnyazva hordsz, majd ott fektetsz a mélyben,
Legédesebb, s szánkban bús, fanyar íz,
Legelső láng s pokol a szívben, érben,
S legvégső, mely a sírig ízzva visz!

Csillag-delej, lánca a szerelemnek,
Hogy tud hatalmad mindent tartani;
Epesztő inger, tépő csuda-mennyek,
Rángató vágyak mágnes-sarkai.
Csak fogjatok, e dús börtön, e kék-zöld
Közé zárt léttel, míg az letelik -
Társként: kik, egymásban bűnhődni, ég-föld
Minden mennyét és poklát ízlelik.

Annyi közt, szólni rólad nincs hatalmam,
- Mint semmiről valóban, - csak repül
Sor és sor, és a sok között, mit írtam,
Táncol a megfoghatlan itt körül.
Nem tudok írni rólad, szerelem, nem,
Mit írok: számadás, s te még: *jelen* -
(S nem szólhatsz fültig elnyelő elembe)
Csak versem küldöm: víg mélyből jelem.

Nem tündérelőz már s regény, de élet;
Nem láz, de köznap, borús és napos,
Nem izzó csillag, kit vágysz, el-nem-értet,
De, már veled-társ, egy utat tapos.
Mert szép a szív örült verése, álma,
A vad lob, mint emésztve ragyogott,
De még szebb szín-tüzzé lohadva-szállva,
Éltető, mély-egy-halk hévben nyugodt.

Óh, láng-, zene- s virág-hús szövődék te,
Mint dús uszály, mit hullámozva von
A szépség itt; múló test dicsősége,
Örök vágy, inger, új s ős izgalom:
Nő! Férfi mennye, ha megért, a földön,
Vagy (el nem érve, s érve:) pokla itt -
S ha nincs: mi volna? A munka s e börtön,
Nézni bamba, vad csillag-rácsait.

Mert szép a nő: a természet virága,
Mint ékes rajban illeg színesen;
Szemed gyönyörködik, csupán ha látja,
Mint dús kertben nagy virág-ünnepen,
Amint magát mutatja büszke rendben,
Virág-szép fők, száz-szín-kehely-ruhák,
Tetszeni-nyílván: s áldod, kikkel itt lenni
Örök szépségverseny e zord világ!

Ne szenvedj hát, balga ember, itten!
Jól van ez így. Míg vagy: szenvedni kell,
S jobb így szenvedni, társas szerelemben,
Mint egyedültség gyötrelmeivel;
Jobb szenvedni, láncán. (S most jöjj te, közhely,
Ha így idézlek, mondani mered -
S zárósort vége-nincs tárgyam te, így lelj):
Boldog, akit szeretnek és szeret.

13

Élet teljessége: hűn font szövetség,
Szűk vagy tágabb; szellőn is ing az *egy*!
Szóban szép a magány csak; póz, üres kép
Másként; külön-c-gőg, nem közzel elegy.

„Öncélú” nem lehet az életed: s még
Embernek valld magad! A test, e lom,
Csak egy nagyobbra felhasználva érték,
S a lét: ha dús, teremő izgalom.

Nem tengni csak a rajban, vak tudatban,
Csak ösztön láncán, éh, szomj rabjaképp,
Kinél való s álom teljesül abban,
Ha nyel, fal, élvez, nem fűtvén egyéb.
Az almában-dőzs féreg is különb: ez
Tápjához mért csak; más az ember itt.
Eszköze s útja van sok végtelenhez, -
S trágya-falás s -termés, mit istenít.

S a gaz; pénzvág s gyilok bős vetemültje, -
S a lélek és a test gyilkosa: egy!
Csak az hosszabban szenved, míg kidülne,
S ez villám-kínnal, egycsapásra megy.
S nem is elég, hogy úgy él, mint az állat
Sok hitvány, a vérnek megszálltjaként,
De - hatalomban - még mást ölni rángat
Hadban, s a jókban elfojtja a fényt.

Ez életünk. De van más is, a szellem
Sok hőse, ki jobbért, a színre lép;
Szükség közt, tesz, hat, küzd száz s maga ellen,
Ezt is lásd; így élünk, kétféleképp.
Fény mellett árnyék, menny s pokol a Rendben,
Rossz látszatú jó, rend nélküli rend;
Kény, hogy merőt jobban feszítsen: isten,
Ki - hogy küzdhessen - ördögöt terem.

És közben hány bukik; de áll az élet,
Gazdag az élet s övé a halál,
Csak másképp élt lét, evvel itt ne mérjed,
Nem látunk semmit, - s a nagy játszma áll.
Születés, elmenés; az nyer s ez itt vesz;
Ujjongás, jaj, gyűlölet, szerelem -
Az ég alatt, mely fönnről nézi mindezt,
Mint gyermek-zűrt jéghideg értelem.

14

Íríg ne légy, sors, ha kis csend fogad ma.
Allandó, dörgő s halk rettenetek
Vérdermesztő mélyéből kiragadva
Hogy mosolyog lelkem, a zaj-beteg;
És minden fényt elönt bennem a jó perc,
Kárpótlásul, biztatva s a nyugodt
Békét megtoldva. (Még ilyen mikor lesz?)
Csak fogd, tartsd! Az ifjúság elfutott.

De itt megint, a lázas május itt van,
Kifordult lelkem kapkod, és feszül
Hogy ünnepéhez méltó legyek ífjan,
Újult-kibújva lomha köd közül.
Május, hogy törsz be! Belsőmet lehúnyva
Érzem, mint rontsz rám fénnel, hirtelen;
Kimondhatatlan dús kín, furcsa új ma,
Új fény te s régi, percnyi s végtelen.

Tavaszbetegség, kikelet-vasárnap,
Tündöklő hónap, édes és nehéz,
Zöldellő mennye mérsékelt sugárnak,
Mit június vált forrón, mint a méz.
Belsőid kiferdült, volt-magadra nem lelsz,
Minden újdón, vad, s mint vagy: nem tudod;
S világ-nagy éh-kínban (s meg soha nem telsz!)
Már oldó, lágy halál kezét fogod!

15

Kínzó üresség, hogy ülsz rám azonnal,
Mihelyt nem csüggök rajta művemen!
Cél-tört úntsággal telve és iszonytal,
Magam a létben, napban nem lelem. -
Most halt meg egy Nagy; s kérdecs csöndben - élt? nem?
Lám, mint olvadt hó, omlott össze, mit
Elért: s az ittléte-zsúfolta térben
Mintha nem is járt volna soha itt.

Mint nemszokott ruha, kény-szabta öltöny,
Mit, ha akarsz, ha nem, hordani kell:
Olyan az élet az abba-gyötörtön,
Mit próba nélkül rádobva visel.
Ha próba volna, míg viselni kezded,
Hogy beleilleszkedj, toldd itt meg ott -
Míg leveted: s melletted majd a vesztett
Lom, mely itt, hordva, megnyomorított!

Ez már elmúlik; úgy, mint van, viseld el,
Elvetemült vadságot, rémeit;
Megmenekülsz; ha nem vágysz is, menekszel,
S mitsem segíthetsz, nézd hát bölcsen itt.
Ha a gonoszság több, mint sok: mi szörnyebb,
S min hit meging s erő alélt, sebes -
Ha a minden emberin dülva tört seb,
Mint „korszerű”, „erkölcs”, „természetes!”

Ne véld, az „új”: ez az elvetemültség,
Nagy, szép iránt hiányzó tisztelet-,
(S hogy volt, köszönd, hogy porba nem merült rég
Fajunk, ha jót túlkönnyen is feled!) -

Barbár háborúk kimosták belőle
 Az Embert, - de óv még pár sugarat
 Kor, rend, nép: ha reméli, hogy jövőre
 Ember közt még emberként megmarad.

Még a tyrann is erkölcsöt teremtett
 Száz múltban, mert tudta, hogy iszonyat
 Sújt mindent, ha nem óv ész-szabta rendet,
 S az élet dől száz tisztelttel hanyatt.
 „Korszerű”, „új” (s vad!) „értő”, bölcs modernje:
 Erkölcs, érzés, hit sárrá vált amott -
 S te „érted” (s így dúlsz!): hogy mi van, benyelje,
 Mi még maradt. Aztán az államot!

Nem eszmény s méltó az olyan szabadság,
 Hol a jó rovására hull a gát,
 S mert „emberi”, úgymond, bomolni hagyják
 A féktelen ösztönt s a bestiát!
 A Rend védje meg önmagát, pimasz ha
 Tombol: s még azt hazudja, hogy tiport
 Jogok tágulta még e bomló rossz - s a
 Szabadság: hogy az jöjjön, ami volt!

Tapasztónk, rögzőnk az örök viharban,
 Igazság, óh igazság, ha vagy is,
 Mi vagy? - kérdezte hány, kihúnyva sorban,
 S vagy-e? Vagy álom, jótevő, hamis?
 Nyugtalan lelkünk szirtje, leleménye,
 Egy - valahol - vélt biztos valami,
 Kemény, zord, mint a hős szívek igénye
 S merész, mint a jobbaknak álmái!?

16

Hullnak az álmok, mint hullnak a szirmok,
 Az almaszirmok május elején;
 Hullott virágok közt merengve bolygok,
 Bolond virágom mind ejtettem én.

Nem kell bolondság, már komoly a játék;
 Komoly? Mi az? S miért tán komolyabb?
 Boldog szép nyíltán száz szírom: s mi vár még?
 Magzik, fejlik benn: bús, szík, méla rab!

Már nyárba torkol a tavasz, utána
 Ősz, lassan ősz. Nyárra ősz, ez a rend.
 Bimbóz, duzzad, lombját zöldellve hánnya
 S készül a sok rőt, tarka odalent.
 Mint dúsan hímzett kendő, a mező szép,
 (Bár inkább hasonlítanám ehhez azt)
 Aztán sötét lesz a levél, a rőt kép,
 A hőség elszárítja a tavaszt.

Gábris bácsi jut az eszembe; kántor
 Volt ő Ilondán, s mi mindent tudott!
 Hogy Dés felé utaztunk néha, hányszor
 Kérdeztem: ki munkája ez s az ott?
 A sínek, telefondrótok, a szálás
 Póznák, tölcseres mozdonyú vonat?
 Gábris bácsi csinálta - volt a válasz,
 S ki írhatná le büszke voltomat!

Míly óriás nagy volt a kicsi ember,
 S hol dolgozott, a szurtos kis műhely,
 (Kovács is volt) telve száz furcsa szerrel,
 És a fűvő, nyeltes tüzeivel!
 S mikor én fűjtam! A szén hogy kikelt holt-
 Magából, lobbant, dúlt és dohogott,
 S a fogón a vas tűz-csokorra telt, forrt,
 Mint vízben kő bokroz hab-harmatot.

Tombolt a kis műhely; hát hogy a mester
 Begyúrt fogóját kihúzta a szén
 Vértől beléből, s még cseppenve tűzzel
 Nyúlt el a gömb az üllő tetején!
 Sújolt a kalapács, vad háborúban
 A vassal, s mint csillagok az egen,
 Röppent a sok csillám mind iszonyúbban,
 S őrzöngött e kis Minden részegen.

Tanultam Istenről, ki a világot
 Alkotta: s úgy éreztem akkor ott,
 Mint szikrát szórva az üllőre vágott,
 Hogy ami van, mindent ő alkotott: -
 Gábris bácsi, abban a kis műhelyben!
 De nemcsak vassal, tűzzel remekelt,
 De órát, cipőt meggyúrt s messze körben
 Kántorok közt legszebben énekelt.

Óh, ha megeresztette azt a hangot
 Száját félrevonva, az volt a szép;
 A Jézus-képű zászló beleingott
 S az arany-bálvány-pap s a cifra kép!
 Hogy szállt az a szép hang, mint csuda szárnyas,
 S gyönyörű, s féltem, tán vissza se jön,
 Elszabadulva ujjong e világ s az
 Ég közt nagy örömében odafönn.

Hol az az ének, Gábris bácsi hol már,
 Az ezermester, nevelőapám!
 Egy kis kaszát csinált nekem s ahogy nyár
 Jött s hazamentem iskola után,
 Vágtam a rendet, míg friss volt a harmat,
 S hogy emlékszem még, mint a megszegett

Kövér bürök szára csuklón lekornyadt,
S öntött esők-bővén nyelt nedveket.

Ott a szúnyogtól mély-zsongásu part még,
S álom-körében ott az a világ,
Mikor minden ott zárult, hol az alvég,
Azontúl köd csak, összevisszaság.
Nem is lehet, hogy van *túl* azon is tán,
Felnőtt-mese mind, ami hiteget:
S jártam már rajta túl s még titok int rám,
S int, s tán tovább, s túl, a halál megett.

Hol kis kaszám, a kis műhely, az ének,
A kis vasút s rajta a kisfiú,
A kérdő- s a bohó-válaszu vénnek,
S Gábris bácsi, a száz-fejű s -karú,
Aki mindent csinált? - Gyermeki hit, szent,
Már játszi szókból csöndben tudva ott -
Ki mit tanít: mit látsz körül te, mindent
„Gábris bácsi” - az *Ember* alkotott.

18

Alma, barack, szőlő szaga s az édes
Érés fuvalma, lágy méz-lehelet,
Hogy lopsz még ízt a vén diák inyéhez,
Zsongsz izzón a vén iskolás felett.
Óh, szomorú volt az én ifjúságom,
S ha megmaradt mégis valaminek,
Mire gondolni: magam-szötte álom
Tette, ős-kedv, természet, elemek.

Lassan már minden hang zűrös, homályos,
És mi kísért még, már nem ér utól.
Mit hordozok, hány hely, kép, mennyi város,
Tán megállhattam volna valahol.
Városok, tájak, arcok, messzi képek,
Mint tündökölnék vissza fényesen,
Míg újtól s újtól még búcsúzva lépek,
Sok emléktől! Óh messzik, életem!...

19

Hónapja sincs, hogy itten abbahagytam,
Azóta már mit megfutottam én,
Röppent iramban, mintha gondolatban,
Csudák addig csak álmodott terén.
Berzsenyi évekig készült Budáig
Niklától: most az űrben repülünk.
Meddig, s mi jön még, csak sejtve se látszik;
Elszabadultunk! Szerencse velünk!

Képzelted volna, még pár éve sincs tán
(Mint rögzítem itt: hatvanöt nyara!)
Hogy oly gyorsan, mint átjutsz egy kis utcán,
Száz föld nyílik, tenger, égtáj sora!
Míg háborogva döng a föld, s vak, aljas
Politikák közt kedv, hit szárnyaszegett:
Soha nem volt az ember ily hatalmas, -
Ki érti e vad ellentéteket?

Ha ennyi volna a nagyság, dicsőség -
E semmibe gáttalan rohanás,
Hol a sikerben látja nap a hőség,
„Rekord”-ban! Ám az élet célja más,
S az emberé! Vagy örült, zagyva játék
Valóban, a világ-vég-napokig -
S életszerű, ki ösztöne szaván lép,
S a szellem: gyermek, aki álmodik.

Ember! hiába lépsz a csillagokba
S teremt új s új szép képtelent eszed,
Ha mind, minek még csúfja vagy ma, rabja,
Iszonyú láncként magaddal viszed.
Faj-önzés, hatalom, pénz ronda éhe,
Harcot lobbantó vakság, gyűlölet
Hozza új poklod, bár a mennybe érj te,
Ha új helyed nem változik - veled!

20

Mykéné játszik még behúnyt szememben,
A „tág-utcájú” - mondja még Homér;
Év s évezet nyugszik mélyében ott lenn,
A Zara-hegy kopásuktól fehér.
Két roppant sírbolt: mondják, Agamemnón
Feküdt itt és Klytemnestra amott,
És köröttük sűrű varázst a csend von,
Az óvilág, örök - s halott, halott.

Tündér-Iphigeneiát láttam ottan,
Élektrával amint jött az uton,
A kanyarnál (vagy csak álom-fogottan,
Költő vagyok, így ébren álmodom).
Agamemnón még otthon volt, a büszke;
Heléna érkezik s elébejött
A két hűg, mohó látni-vágya-űzve. -
Óh, halandó! ki tudja a jövőt?

Még nem gyűl had Aulis szőke partján,
Még békén tartja boldog távoluk,
Nem dúlja egymást az acháj s a dardán,
De gyorsan gyúlnak a hars háborúk.

Áll tornyos Trója, de résen vad Áres,
Az egy-nap-éltű vak faj nem tanul.
Szörnyű a sors, mely, végzet-lánya, rádles,
Szörnyű az ember mondhatatlanul.

S Antigonét látom, a könnyű kedvest,
Mert hol megyek, Théba, a hét-kapus,
(A két-nyelvű sors már vad jeleket fest!)

S a nagy-szerencsés, nézd ott, Oedipus.
Még diadalma-tölt, a Sphynx legyőzve,
Nagy-népű Kadmos ura bizton áll -
Mit rejtett még a Sphynx, nem tudja ő se:
Óh fény, ünnep - s holnap bú, éj, halál!

Hullámzó szép utak Boiotiában,
Ősz, csapzott Parnassos, zöld Helikon.
Amott komoly menet, még áll javában
Nagy Delphoi, a jövőn úr, álmokon.
Delphoi, nagy jósda, mondd, mi lesz belőlünk?
Mondd, mi segít? Hol a jelek, csudák? -
Delphoi, tudom: hull, ki csudán, jelen csüng.
Térj észre, küzdj; jöjjön egy új világ!

Az új világ, mert dűl, bomlik a régi,
Zendülések körül, örületek;
Már nem segít sem alvilág, sem égi,
Csak ha ujúl a Föld, a nagybeteg.
Delphoi, mégis segíthetsz! Valamit, Nagy!
(Ha érdemes még!) Nép népet esz itt:
Küldj észet - vagy még több bajt. Egy ördögöt vagy
Istent, ki száz bőszt végre egyesít!

Óh Apolló! Ten-népeddel se tudtál
Mit kezdeni, nemhogy egy annyiképp
Dúlt földdel! Csúfabban más háborúknál,
Testvérharcban hullt a hellaszi nép.
Delphoi? Isten? Tán több segít - a szükség!
Az ujjig csöppent forró intelem,
Hogy másképp élj már, nem zagyva örültképp,
Vagy elpusztulsz galádul, emberem!

21

Magában fortyogó dúlt dőresége! -
De hadd mondódjanak még a szavak,
Ne csak belül füstölgve-fojtva-égve,
De zúgd, mit gondolsz, bár ne halljanak.
Keményen markold még magad, míg itt vagy,
Nevesd, ki fogni vágya, oldani.
Tolladban ízzon mind, mi kicsi és nagy,
S markodban az életed dolgai.

S a test is ím! - e forró pokol és menny
Szisszenő-zsongó húroztatban itt,
Mélyen kapcsolt a *Van* végtelenében,
Hordván téren-túlt, mád, őseid!
Mindennel egybe-zengve, mi körül, fenn -
Valaki tett: s lelked felel belül,
E nagy nem-lelhető. Magában isten, -
S gyűrt féreg, ha magával szemben ül.

Csillagokig, lét-kezdetből a végig
(S ilyen van?) behálózva, hol fogod
Magad meg? Mégis rendbe kényszerítenéd itt,
Mint építményt, mely markodtól rakott;
Kerek, zárt, kész, egész, s melynek kövét mind
Te vése s a célt te határozod,
Végeérhetlen érve itt gyönyört, kint:
Isten s káosz harcával kárhozott!

22

Már hagyd a nagy pátoszt! - mivel elindult
E vers, ez volt. Elég az ünnepély.
De ünnepélyes minden, ami van s múlt,
E nagy menet, melyet bezár az éj.
Az éj: mivel kezded - s kígyó-büvében
Bármit tégy, szemed mindig rámered.
Életed tánc két rém bezárt körében:
Mint megláttad - s míg sorsod elnyered.

Elég az ünnepély; bár abban élsz itt:
Nappal az élet - és e föld felett
Mi ott nyüzsög, s csak rápillantva, szédít -
Óh hol, mely felfoghatja, képzelet?
Nappal az élet itt körül - s az éjjel,
Mint a Minden kigyújtja lángjait,
Hogy rettenve és elkábulva nézz fel
S kérdezd: miféle vad álom ez itt?

E fény-milliárd - apró, tűnyi pont itt,
S valóban: roppant robbanó napok
Mind, mire szót szeretnék s nem tudom, mit,
És döbbenet s elcsüggve roskadok.
Tehetetlen, parány, lét gúnyja, szennye
Sokszor! - s mégis! E csöpp létben tapadj
A Földön, e ponton: de rajta, benne,
Mindennel - a Minden polgára vagy!

A nagy, dicső menetben, mely az élet,
Ott vagy te is, a roppant lánc ragad,
Magad feledve bármily kicsivé lett
Silány harcok között való-magad.

Mert nagy, kit hordsz belül: - A vég, baj ellen
(S a legrosszabb is: ott benned lakik!)
Küzdvén, eget szánt több-magunk: a szellem,
Az általa felmért csillagokig.

Óh szellem, rejtélyes, külön s Egyetlen
Tán: s kárpótlásul, hol a földi rab
Szárnyatlan teng e szűk röghöz kötötte -
S végét tudván, legboldogtalanabb.
Óh szellem, s *hol* nem szállhatsz te! idő s tér
S halál: játék neked. S hol kény tagad
Emberséget, jogot: szód szerepet kér,
Láncot dönt, s a gáttal zsarnokokat.

23

Mély nyárba értem, mély nyárban az év már,
Még rejti bár foltos leveleit,
Dús, fényes zöldben mégis kivirít pár;
Vállald, nyár, sorsod - élet, éveid.
Vállald magad, ki vagy; s nem is sodor más,
Nincs is olyan már, nézz csak, nézz körül.
Jól vagy, mert munkád tölt el - a nagy oldás -
S rosszra-közöny, dacos, víg gyönyörül! -

Mint úszót mély víz, mellyel vinni hagyja
Magát, víz életem; hol csendesen,
Hol buktatón s örvény között ragadva,
Amíg a nagy tengerbe érkezem.
Fáradtan, mert ár ellen sokat úsztam,
Ha láttam, hogy zátony int itt meg ott: -
Keresve, hol emberhez méltó út van,
Küzdött szegény karom, amíg tudott.

S mintha örültek fogták volna rúdját,
Ment a lét-rend: szírttel orruk előtt
Úgy vitték vészbe a népeknek útját -
Vak volt a ma, és nem tanult, ki jött.
Úgy folyt az élet, múlt sok szörnyű évem,
(Ringhattam volna tán jobb tájakon)
Nem hall a megszállt Kény örületében -
És szólni baj, s nem szólni fájdalom.

Így nagy utamban „ellenzéki” voltam,
Híg szokvány-szóval mondván, mi nagyobb;
Csupán a dac kedvéért nem dacoltam,
De, - szólva s némán, - mutatni, mi jobb,
S mit vélt szerény szívem. Óh bús, örök kép:
A kor, nép, út - a karaván-csapás -
Míg két felén az únt kórus fület tép:
A költő-hang, szent, szép eb-ugatás!

S egészben: mint egy égre-mutatott kéz
Mégis; tanú a nap-zsivaj között,
Hogy van valami itt, mi még nagyot néz,
Ha nem becsült is, vagy gúny-üldözött,
S fölint a mélyből. - Ha kikelt magából
Az ember itt, szennytől ég s tér lepett,
Igazolásképp, hogy még *van*: az árból
Felmagaslón mutasd fel életed!

24

Hogy csak játék a vers, sohase hittem,
Mondani vágytam mindig valamit.
Mint jegyzőírnok Búnyban, a hegyekben,
Róttam rímbe a költő álmaikat:
Tizennégyben, míg dúlt a vész köröttünk,
Mint égben éltem - e földön is itt,
Fájt a szívem, mint adót szedni mentünk,
S a nép kesergett, tárva sebeit.

Írtam én itthon s a hadba-tereltem,
Táskámban lőszer és Ady-kötet,
De csak rámlóttek, embert én nem öltem,
Úgy tüzeltem, ne oltsak életet.
Aztán is ott álltam, ahová lóttek,
S nem lőttem vissza bajt, csapásokat,
Mintha holmi isten volnék, akit seb
Nem érhet, - bár köztük sok gaz akadt.

Mert sors, vagy mi: mihelyt valaki indul,
Ki többre-szánt, már nyomában egy ott,
Kinek, tégy bármit is: rossz, - s hol tud, orvul
Gáncsol, gyaláz, s miért, nem is tudod;
S tán ő se tudja. Mint élősdgyötri
Állatját szívósan, türelmesen -
Itt vagy neki, és csak te vagy, (a többi
Közt csak te) mint cél, élet-értelem.

Van, aki elment, s külhonból is úzne
Pokolba, bár sohsem bántottam én,
Tán, mert (s jó cél vitt!) úgy szöktem a tűzbe,
Mint baj jött, s a volt szájhős: szökevény -
S mocskol még szaporábban. Szomorú bár -
Még szomorúbb, hogy egy különbre lett
Élet ebből álljon! - Ha józanulnál
Ember, másként élvén, új életet!

Elmúltam hatvan éves, ez panasz tán?

Itt-ott bepingált a vad évsereg,
Mint gyermek rajzol és otthagyja aztán,
Ennyi nyom rajtam. Nem vagyok öreg.
Nem „bölcös koros”, vagy büszke polccal eltelt,
Fennkölt s fontos, szinte magam felett.
Ne legyek én tekintély és ne tisztelt:
Örök gyermekség, tartsd nekem helyed.

A gyermek, ki homokvárakat épít,
S nevet rajta a felnőtt: semmivel
Sem együgyűbb, mint e nagyhangú nép itt,
Mely várost rak, s ledönt gépeivel.
Sivár, elrontott gyermek csak a felnőtt,
Gonosz, nagyképű, durva, éktelen,
S amit csinál, csak gonoszabb, de nem több, -
Gyermekjátéka: a történelem.

A játékból csak az álom veszett el,
A nyugzó izgalom, a kedv, a hit,
S mely hitelét teszi: a játszi tettel
Járó komolyság hogy való ez itt,
Amit csinál: sőt, a leghűbb való tán -
Véres, vad, rossz napok közt ideleenn
Küzd az ember, bús, csúf játék gondján -
S nagy, zengő, víg játék a végtelen!

S már únt sok terhét mint hagyná a lelkem,
Hogy mennék én magamtól üresen;
Árnyal, valóval mért mindig perelnem,
Haddal teli, s ha nem bánt semmisem.
Únom kínzó gazdagságom, e poklom,
Örökmozgó izzását, vemheit.
Más lenni, más, magamból szökve futnom -
Más lenni? Ki? - Szív, semmi sem segít!

Néha, meddig bírom, riadva kérdem,
E hús-falak és áramos terek
Tüzes drótfával font test-börtönében,
Hol rés, mi nyit - e fült torok-üreg -
Mítsem könnyít a gyűrt benn-senyvedőn: mert
Hol tud szegény *lelked* lélegzeni?!
Ki csak szenved s jelez, de hol? nem ismert,
S a szorgos mély-bányász sem tudja: mi?
„Nehéz az élet”: s tán könnyebb a semmi?
Mert más mi volna még ezenkívül? -
Ha kiugorhatnék kicsit pihenni
Belőle, mint ki - nézni csak - leül!

Az életben belül, s nem benne mégsem,
 De mint ki már, mi volt, mindent letett,
 Élvén, mint eddig és nem is egészen,
 Csak nézve már tovább az életet.
 Már jelenségeként nézd, mik végbemennek,
 S ne álláspontról. Nem másítsz, mi van,
 Nem, emberen, dolgoz. Csak írd, figyeld meg,
 Állj fennebb, el ne vész árjaiban.
 Mint utazó, vadak közt, furcsa tájon,
 Nézz el dolguk, förtelmeik fölött,
 Mondván: már így van. Ez a föld! Ne fájjon!
 S ha fáj (s fáj!) csak te vagy korcs - bennszülött!
 Mindinkább ráhagyom magam a napban
 Már egy valamire: s mi, nem tudom -
 De, hogy dolgoz majd *az* intézi jobban,
 Ül egy majdnem könnyelmű nyugalom.
 Mi vajjon ez? Egy halk elfáradás tán
 S hogy kár ezért, mi van, a küzdelem?
 Vagy bizalom, megélt sok csuda láttán,
 Hogy dolgoz csak jobban megy: nélkülöm?

27

Borongok, bolygok e roppant világon,
 Vándor bámész az utca szegletén;
 Hogy, már merre menjek, magam se látom,
 S hogy mért is mennem, nem is tudom én.
 Van egy pár versem, félszeg, suta árvám,
 Egy pár ruhám, kopott test-hüvelyem,
 Egy pár könyvem, fejem alatt a párnám,
 S ha meghalok, valahol sírhelyem.
 Bocsássatok meg tőlem szenvedettek
 Rossz perceimtől! Fut a lét, pereg,
 És utánunk maradnak csak a tettek,
 Másíthatatlanok. Korcs, rongy perek;
 Önzéseink, szeszélyeink, a szörny test
 Silány jussán csüngvén orv-állatin.
 Mit szenvedtem: jó, - s ki tőlem: ma vedd ezt,
 Társ vagy barát, messzim, jóm, valakim!

28

Hallom a szárnyát, mint jön a jövő, jön,
 Közelebb hozza minden szárnycsapás;
 Csak árnyak vagyunk mind e furcsa földön,
 Árnyak, s csak *egy* biztos: a távozás.
 Szemed a dolgokon itt így legeljen,
 Arcokon, meghitt, kedves tájakon,
 Hogy ki ma *vagy*: talán holnapra már nem -
 S megy minden, mint ment, a régi uton.

Tegnap halt meg ismerősöm, barátom,
Ment az úton itt s nem képzelte, hogy
Egy nap, s már túl lesz hetedhét világon,
S utána szél se ing, fűszál se rogy.
Zeng a pimasz-szép élet, fű, fa zöldül,
S áll a tánc, hol pihen, a mély felett -
Ki míg élt, hogy lehet még, maga nélkül
Nem képzelte tovább az életet.

Látom magam helyében; lábam itt megy,
S holnapra nem vagyok, s megy minden itt,
Senki se szól: álljunk meg, lemaradt egy, -
Mint víz, ha mersz, nyomban eggyéfolyik.
Sírj vagy neved, mindegy, benne vagy, itt s most,
Nincsen menekvés, nincs, *csak egy* uton.
(Ha másképp volna? Hol kibujni egy rés -
S onnan nézni, élve, mint ezt hagyom?!)

A gép, mely engem is visz, tán uton van
Valahonnan, közel vagy messziről;
A sors-járat, min úgy megyek magamban,
- Mind így megyünk - s egy csillag ül elől,
Fényes vagy fekete. Mint idejöttünk,
Viszi a sors a titkos elmenőt,
Mögöttünk köd csupán és köd előttünk,
Mindenki elmegy, aki idejött. -

Nem keveset éltem s még íme, élek;
Gombolyítom, mint jön, történetem
Karikámról, magamnak is mesének,
Az ismeretlent, másnak és nekem.
Mert mi jön még, ki tudja, hogy mi jön, tán
Új és még sok, avagy már semmisem.
Maradj még messze, vég, jöjj munka fogytán:
Ma még versektől zsong velőm, szívem!

(SZÁRNYRAKELT LOMB)

29

A Tirrheni tenger kékebb, vidámabb,
Mélyebb smaragd az Égei szeme;
Az Adrián szürkén rengett a lágy hab,
Mint ott hordott most a perc istene;
Hogy új emlékehez új tárgy kereküljön,
Ránt sorsom napból, tájból másba át,
Vetéllőként ide s tova a földön,
Mint báb-csuda magából szó ruhát.

Elébb-utóbb nem villan a vetéllő,
 Nem surran az orsó, a test pihen,
 Mint a fáraók nyugszanak az élő
 Fénytől távol, maguk műveiben.
 Pihensz abban, mit - el nem múlni - raktál,
 Míg gyűl körül a por s lassan bevon -
 S tudós ha ás ki, mint ott bolyg: mit is zár
 Idő-bucka, mint szaharai nyom?

 Zárjon! Hordja benn az érdem jutalmát,
 Tudván: mennyire csak perc, hangulat,
 Jó- s rossz-rögzöttség dönti s annyi korlát
 Gyakran: mit tettél egy élet alatt!
 S aztán mit nyersz, ha „méltat” is? Mit adhat -
 Hogy mind, mit alkotsz, még hány tudja más?
 Ha magad keresed: semmi se nyugtat,
 S ki napnak játszik: a komédiás.

 Barátom, hát ne bánd, ki ért, nem ért meg,
 Fő, hogy mit belsőd súg, azt add: magad,
 S majd látnak még, mások, kik mélyen élnek;
 Ki hú magához, hívet nyer, sokat, -
 S veszti a hűtlen, ki nem hív tanuság
 A dolgokról, csak pénzt kerget, sikert.
 A híg csordáról mondj le te. Ne tudják
 Azt se, hogy élsz. Ki vagy: nyugton viseld!

 S ne hetykeség szóljon belőled így, nem,
 De kit a lét, Isten, s rejtett kegyen
 Függet sors a betűre szánt e rendben,
 Tisztán néző, alázatos legyen.
 Mert nem tölünk függ semmi, mik vagyunk: de
 Egy bizonyos, hogy - amihez eget
 Ostromló nagynak nem kell lenni - itt e
 Földön, ki él, becsületes lehet!

30

Be rég is volt! Egy ősz képei nyomnak,
 Hogy először láttam az Adriát.
 (Olyan, mint egy álom.) Hány éve annak!
 Szívemben rém, por, iszonyat fut át.
 Görz-tájt az ágyu egybefolyva dörgött,
 S ott álltam én a Monte Cocuson,
 Tág fény-híd szelte az Adria-tükröt,
 Mintha szebb létbe nyílna út azon.

 De kik ott hulltak túl, nem ott haladtak,
 De földbe mentek, tompán, siketen.
 Lipizán voltunk, front mögött, de egy nap
 Riadó vert föl s vittek hirtelen.

Sebben aztán, Laibach jött, szörnyű nyughely,
Rágondolva még lázban hánykodom!
Kilencszáztizenhét, ősz. Szív, vidulj fel,
Vidámság lesz megélt baj, borzalom.

Sezána, Opcsina, Báné: nevekben
Zengő dallam, rőt karszt közt, vasuton;
Hogy fel-felzengnek még, mint idegekben
Késő rém. Még ott járok tájukon.
Trieszt felől - mint emlék, él szememben -
Tenger iránt hirtelen vitt az út.
Halottak már mind, kikkel arra mentem.
(Ki már halott, emlékezni se tud.)

31

Útjaink ti, útjaink ti - feledni
Sohsem lehet - fények, évek, napok!
Kedvek, kínok: tovább se szűnjetek ti,
Kalandok, miket a versben futok.
Frissen zihálva, bárha már uton rég,
Szorgos, futó lábam mi várja még?
Alig megállva és már újra mennék,
Hívóm, honom te: új s új messzeség.

Sorsom fordult, ahogy fordult: a belső,
Mi itt szót kér; mint mentem utamon,
Íróin, emberin (s melyik az első?):
Hogy lettem, mi vagyok: nem is tudom.
Véletlen az egész. Valami több, más,
Egy mondhatatlanra kifejezés
Szüksége vitt, s a vers: csak arra pótlás,
És ideiglenes, mi kinnt egész.

Talán napfényt nem is lát soha versem,
Ha nem karol fel sorsomban Mikes,
Első, ki látott, s gyámolóm hitemben,
Babits, Tóth Árpád majd s a már neves
Szabó Lőrinc: s hogy úgy fordult (s olyanban
Volt részem!), hogy nyomott sok, mint tudott -
Őket idéztem mellettem magamban,
S e legkülönbek szava nyugtatott.

Ha kellett. Mert azt is mondtam, ha úgy jött:
Vedd az írást úgy, mint ki bélyeget
Gyűjt, játékul, mivel időd kitöltöd,
S ki mit mond, csak úgy érje lényedet -
S mint ki pipát gyűjt, kulcsot, régi címkét,
Mert fáradt az ürességben s unott -
S legnagyobb költő vagy pipás vagy: egyképp
Érdekli a nagy Univerzumot.

S volt, mikor úgy tűnt, hogy semmi az érdem,
S csak az ügyes számít, a nemtelen,
A minden szélre kész bókolni térden,
Látott ilyet közel történelem;
Hányban dacot vert garázdálkodásuk,
S mint jég-vertben vetését érte seb:
„Hát verjük, isten - mondván - nosza, lássuk,
Kettőnk közül melyik a mérgesebb?”

Volt így, s volt máshogy, e nagy-múltu földön,
Szent láz fűtötte mégis a betűt;
S hol volna nyelvünk, ha nincs, ki hevüljön,
Pár hős, jobb: míg közöny s csend mindenütt
Óh, ám mint mondjam? Az se bizony áldás,
Hol több olvas s a könyv teméntelen -
S vad ösztönt bújt csak, jót, nemest aláás,
S írója pénzt les, korcs, eszménytelen?

Ki szennyet fal csak, nem érdem, ha olvas,
S ily olvasó s könyv nem mér kulturát,
Hol együtt fürdik nép s író az aljas
Agy-löttyben, egymást nyomva mind alább.
Az író egyre süllyed s olvasója
Még többet vár e ronda versenyen -
S volna rá mérték és határa volna
A szennynek, ha törvény nem lenne? Nem.

Szerencse, hogy van. S kik a mocskot ontják
(A sárban így is bőven úszhatunk!)
Ha nyisszannak, hogy ez „sértett szabadság” -
Mondjuk: szabadság, ha határt szabunk!
Embervoltunk joga! A rossz, vad ösztön
Ne az írásban táplálkozzon: ez
Emelni az embert van itt e földön.
Íróm, a szennyel táborot ne szerezz!

Így tanított, (mint kezdtük) Mikes, Osvát,
S Babits, Tóth Árpád, s még tovább viszem,
Így Petőfi, Arany, s hány, ha sorolnám,
Hűséggel vinni művem s életem -
Ahhoz, ki lettem és kivé igyekszem,
Míg vív a lelke mindig háborút,
Mert bárminél, nyugodni lehetetlen,
S reménytelen minden út, minden út.

32

Ősz, késő ősz. Már télbe lépve jegyzem
Még ezt, aztán tán írni sem tudom,
S elég az emlék, aminél melegszen,
Rögzíteni még futó pillanatom.

Ősz, késő ősz. Költő: s mért volna bánat,
Sárgul, mert fája únja, a levél,
Piros színt ölt, és másfélét, vidámat;
Ki nem bolond, remél, hisz, amig él.

Mert így vagyunk e lengő, furcsa földön,
Élünk, teszünk, s mellette álmodunk,
Örülünk, ha tavasz lesz, s ősz ha eljön,
Az ős, jó, szép: napunk és csillagunk!
Évszakok kincse, új zöld s őszi száz kép -
Láttán, szemed egy örömben repül;
Amennyi vagy magad, annyit találsz épp
Abban, mi van: hogy éld mind, ünnepül.

S bárhogyan van, szép a lét, s hogy fut, azért is;
Kezdet s vég: pályád duzzasztó keret -
Tetthez telibbre. Mint táj, több e szép, friss
Változatban. E zöld-, sáfrány-veret;
Ág-végen alma, s mint a szél hadar, hull,
S a gazdag szín-zavarban beggyesen
Kéklik, aranylik a sok fürt, de zordul
Zeng az erdő, s hamv ül vizen, hegyen.

Ez mind öröm; s mint orrod szívja most a
Víz-kilúgozta avar-illatot;
S a fellegek, a fán fennakadozva;
A fény, mely - mint dús kegyből - csillan ott
Az ágtetőn, s az gyorsan dobja el, mint
Bölcs koldus ráillesztett ékkövet;
S mi még, mit nem keresve lát a szem mind,
S lágy, lassult kortyod év: ért, mély heved.

S a cinóber-, s láz-önkízület-éles-
Tűzű virág, nézd, még pár maradék,
Ellentétül a föld mosott színéhez,
És csengő víg patakként szép az ég.
Frissen tavaszló kékellesű boltja -
S halálos vér-buggy pirította rög;
Rossz-hangú szárnyas fönn az őszt rikoltja,
Lenn szárnyrakelt lomb zeng körül, sűrög.

S a szántókon csatangol már a marha,
Harsány szájjal imént-tilosba dül,
S a dérr-durr pásztor rettentőt kavarva
Zenget a légbe ostorral vadul;
Hetedhét-hanggal szól vissza a roppant
Térből: s oly érzés lep meg hirtelen,
Mint ki valamit, visszahozhatatlant,
Vesztett, s űr lesz a csönd, s ő idegen.

Ősz, ősz. S ha dől már a táj képe romba,
 Száz csillag zöld egén most bús halom:
 Szebb, mint hol zaj bong s por repül, goromba,
 És gázol a gépesített barom!
 A volán-hős, mint „roppant” célba vágat,
 Jobbján a nő száguldva istenül,
 S mint béka ugrik oldalt a „silány had”,
 Mert nem is ember, ki nem gépen ül.

Nagyok vagyunk, a technika korában!
 Átok lett, mi áldásra született;
 Fegyver: mi, hogy ne mássz a föld porában;
 Hangok bűvös hálója: örület;
 Mi történik: mind itt, s egyszerre ellep,
 Bög, zeng s dúl, hallgatod, nem hallgatod;
 Cápák közt, mint utcán, átjutni, könnyebb,
 Géptől részeg ember-vad gyilkolóbb.

Ki fogja rendbe, józanságba ezt itt,
 Eszmélést intve és mérsékletet?
 Meddig még e roham, e végsőkéig vítt
 Ideg meddig bír új s új véglehet?
 S mindez miért? Meddig száguld az ember?
 Míg földön túl, világot ostromol -
 Inkább földjét rendezné értelemmel,
 Mely szörnyűség ma, nyomorult pokol.
 És hol a pont, hogy nyughass? „Kis falud” tán? -
 A csökevény élet, az elakadt
 Teremtés, mozgás? Egyszer elszakadván,
 Nem kérek ílyformán nyugalmaikat.
 Nincs visszaút. Mi kell: az élet és nem
 Kezdeteken tengvén primitíven -
 De ész vigyen már ez új-rendü létben,
 Röptéhez hangolt szellem, értelem!

A tettek hőseit mint irigyeltem,
 Melletted, költő, mily büszkék, nagyok!
 Aztán láttam, nagy pályájuk letelten,
 Az él belőlük, mi versben ragyog.
 Vér folyt, száz birodalom nőtt s elolvadt,
 Császárok tűntek, konkvisztátorok, -
 Egy tollal hívsz te, költő, birodalmat,
 Melyen „a Nap lemenni sohse fog”.

Másunk nincs, csak e lét: zűrben-koborlás
 Minden, mit száz vad bölcsélet mutat -
 Rossz költemény mind. Nagy költő se volt más,
 Csak ki valót nézett, ember-utat,
 Útat, mely legjobb. Így lett szava törvény,
 Nem henye álmod tengetett Solon;
 Gyűlölöm a semmit „szép vers”-nek örvén,
 Versnek: egy új Bibliát álmodom!

Homér, Dante, Shakespeare! s a többi, sorján -
 Bár, kit mozgat: kell értő ember is,
 És sok ma a hitvány; s nem több, mi volt tán,
 Csak hangosabb és hencegni mer is,
 Hogy: „nem kell a szellem”. Ezért utálnám?
 Kit isten ver, tompasággal veri.
 Hull a kultúr-máz, csak a gép a bálvány,
 S az új barbár, ki bátran hirdeti.

Falun születtem, az nevelt valóban,
 Az erdő. Hol kertünknek vége volt,
 Ott kóboroltam minden nap magamban,
 Összeborult sok bükk, mint büszke bolt
 Terült fölém; lenn duzzadt moha-párna,
 Jó volt hozzá simítnom arcomat
 Keservemben sokszor, korai árva,
 Képzelve, holt anyám, ki símogat.

Jött a nap, hogy iskolás korba értem,
 Egy verkli sírt a falu közepén,
 S szólt nagyanyám: az iskola jön értem,
 (Az iskolától szörnyen féltem én)
 És megszöktem, s mindent tűvé-tevén, az
 Erdőn leltek meg, mint a fejemet
 A mohára hajtva sírtam: a rém, gaz
 Iskolától mentsen meg engemet.

Sokat nem is fogyasztottam belőle,
 Verejték-, kín- s doh-bűzös termeit
 Hamar otthagytam, jobb-magam nem ölvé,
 Hogy azt magoljam, ami nem hevít.
 Iskola-nyűgből úgy futottam aztán,
 Vizsgázva karddal az oldalamon;
 Hadd menjen, mondták, felfordul ugyis tán;
 (Padodban ám hűn még, irodalom)!

Rosszul tanultam, mert csak azt tanultam,
 Mi vonzott. Számmal tömték fejemet -
 S én versben úsztam „léhán, nyomorultán”,
 Mint tanárom mondta, mint temetett,

S hogy nem lesz belőlem semmi. Nem is lett,
Megragadtam a versnél, annyi más
Jobb közt. De tény: hogy mi akkor nem ízlett,
Útált előttem még a számítás.

Rossz számtanos voltam, s a sok ügyes közt
Ügyetlen: s mint szólt sok bölcs jóslata,
Hogy észretérek majd még, arra eszközt
Nem lelt a híres „élet-iskola” -
Mit gyermeknek úgy fújnak, mintha holmi
Szent-tan-tár volna, vég-tudás-titok,
S nem e cifra világ, hol ölni, csalni
Tanul legfeljebb. Van, kin ez se fog.

Szerencse: nem. Például: el hogy éred,
Hogy a sikerben ússz, pénzed legyen;
Száz gazra vállat vonj: „Hja, ez az élet!”
Ahogy tanít e híres egyetem,
Annak, ki méltó s képességes ebben -
Én nem voltam jobb itt sem, mint amott,
Csak azt tanultam itt is, mit szerettem,
A szépet lesve, mint egy csillagot.

37

Mennyi mindent képzeltem és akartam,
S most már késő? Nem késő semmisem,
Sohase késő. Nem nézve, mi volt, van,
Minden napod első, kezdet legyen,
Friss, nagy kezdés. - Mennyi mindent kívántam,
S már nem kíván a lelkem semmi mást,
Csak, hogy mind hübben valljam, mire szántam,
S szálló éj váltson legszebb lobbanást.

Mennyi a dolgom itt még e világon!
Olykor csaknem elfog a rettenet,
Hogy éveimet menni, múlni látom,
S nem írtam meg legméltóbb művemet.
Azt a művet végül, melyet szeretnék,
S magába fogna mindent, mi vagyok.
Hogy méltó zárja művem, szép örökség,
Erőim ti, Isten, sors, tartsatok!

Megkapaszkodva pár könyvben, írásban,
A forgószelemben éltem, e vihar-
Rengette földön, egy napról a másban,
Minden percben kész, hogy vég jön hamar.
Törékeny lét - s attól törékenyebb még,
Amit az ember itt egymásra fen;
Vak sorsjátéka, hogy van, mi van, egyképp,
S kérdelek sokszor: hogy is *vagy*, életem?!

Mindíg *amellett* lépünk, aki lennénk,
Mit íránk, ahhoz csak hasonlítunk;
Örök hamisság bánt, mi lenni szünnénk,
De hogy legyünk azzá, mely önmagunk?
Mikor szününk meg lépni, mint kísértet
Nagy, igazi s tudott valónk nyomán?
Vers: más, mit írnék, hogy fáj szívem érted!
Én: az, ki volnék, néha nézz reám!

38

Semmi se késő, és késői minden,
Tetted volna már tegnap, mit ma kell;
Itt a világ, hol nincs semmi se rendben,
S életed, rendetlenségeivel.
Hát ne nyugodj, míg lélegzetnyi benned,
S ha másnak rossz s ha nem másíthatod -
Ki jó, legalább jót próbálva szenved,
Nyugodni, hogy van, mint van, nincs jogod.

S evangéliumot írj bár: annyi szent tan
Hogy szült csak új hadat, száz-fajta színt
Hívek közt: mind hübb, buzgóbb lenni abban! -
És jobb talán, ha pusztult volna mind.
Ám honnan nyer új s új lökést, mi itt van, -
Csak mérgezvén magát a csönd alatt, -
Tán örök szükség él a háborúban
S e bús faj csak viharok közt halad?!

Népvándorlások, régi rém-idők közt
Nem volt ily helyzet még, mint e jelen;
Hány bölcs könyv nyújtott, jobbnak lenni, eszközt,
S csak bonyolul nap, rend, történelem.
A Föld lázas s mint rettentő ütéstől
Reszket silány eresztékeiben.
De reméljünk. Tán a száz-csődü észtlől?
Remélnünk kell! Hol fogózzunk, miben?

A költő még megírja, amit írhat,
Elmondja még, ezen ne múljon itt,
Hogy nem tette, mit tud: de, hogy mit ér, hat,
Nem táplálja a régi álmait.
(Vagy még?) Holnap tán gombnyomás, (gaz ötlet! -)
S egy lobbanás se jelzi majd az ég
Úrán, hogy egy csillaggal kevesebb lett!...
(De tán valami jön. Valami még?!)

39

Óh, öcskösök, húgok ti, játszi fürgék,
Kúszók, ugrók, táncok, kis háborúk,
Hahoták, zúrók, örvénylő meleg kép,
Hol vagytok mind?!... A tárgyak szomorúk.
Készen a kis ló, nem csendül a víg „rajt”,
Csügg hinta, pózna, bús kerék bután.
Nincs, ki játsszon? Üres a tér. Miként majd
(Lehet tán?) a Föld az Ember után?!...

40

Pirosló, szép szőnyegre lép az év már,
Búcsúzva, s mint ünnep közt dús vonul,
Kincseket oszt, türkiz-szilvát s a nektár
Körtét, szőlőt, s mije van, ontva hull,
Hol megy királyin és szelíd arany fény
Ömlik szeméből, ahogy lépeget,
Mint boldog vén, még meghatva köszönvén
Szellős tavaszt, nyárt, s fényt, méz-részeget.

Hát légy, szívem, te is nyugodt, ne töprengj,
Lesz, ahogy lesz, számadó nem vagy itt,
Hogy a gondokba ily mérték fölött menj,
Szerénytelenség ez már szinte, hidd.
S akárhogy, elvégre nem te vagy itt csak,
Ki lát, nálad van jobban hivatott -
Ki költő vagy s túlontúl elragadnak
Látásaid, s mi van, mind nem tudod.

Nemcsak bolond van, gaz, gyilkos, kalandor,
S hidd, nem legdöntőbb itt a szörnyeteg,
Van hány, ki küzd, áldoz, tesz, többre gondol,
Mily nagy az ember-út - s most szűnne meg?
Mert az egyensúly túl egyrészre billent,
S vér, örület tombol, ez minden itt?
Mi idáig hozott, még megvan itt lent,
Tedd, mit tudsz, s a többin nagyobb segít.

Hiszem, hogy cél van a dolgok mögött, rend,
S nem véletlen semmi. (Óh, nagy szavak!
Mintha egy sejtet szólna rólad ott bent;
Az Egészről mit tud a rész, a vak?!)
Hiszek a versben, „használ”-e, avagy nem;
Hiszek a szépben, mely öröme lett;
Hiszem, hasznos, mi hitben és örömben
Építi a talányos életet.

Dalolni csak s merengeni akartam
 Azon, mi volt, s mit hoz a pillanat,
 S most látom, mint jött a nap gondja sorban -
 Módot, dalolni, jobb alkalom ad!
 Óh, mániás beszéd volt, kényszer is, hogy
 Rábeszélés, átok közt, jót tegyünk
 Az emberrel (derék vágy!): s ha nem is fogy
 Ettől a rossz, könnyül saját szívünk.

Volt orvos, kit a vágy vont, ön-kísérlet,
 Mellyel új titkot így kileshetett;
 Költő, a mégtöbbért vallatni mélyed,
 Szánd így rá bátran, mint ő, életed.
 Légy eszköz hozzá, mit mondat az élmény,
 Bús vagy víg: nőjjön, ami még kevés,
 Megrendelt kínna szebb örömet érvén, -
 Óh boldog kín! teremő szenvedés!

Írók, költők, mennyi e nagyvilágon,
 S milyen kevés már, mit még olvasol,
 Mely mély sorsodba hatva, hordva vágjon,
 S egy nagy oldást lesel, amely sehol.
 Könnyű igény játszi mesét les, álmod,
 Kínzott, kérdő, únt lelkünk túl ezen.
 Kezdetben a költő szólt, merre szállnod, -
 Hogy vég-baj int: a költőt kérdezem.

Egy gesztussal leinethet a verset -
 Hol jóslat, jel, rekkent hang dadogott,
 Isten-szó volt sokszor az így menesztett
 Ritmusban és sorsdöntő titok ott.
 S ma, költő, talpad hogy húst, forró érez,
 S belsődben hol csikar: kit érdekel?
 A költő: ki minden. S mindenkivé lesz
 Abban, ahogy magáról énekel.

Mily únt, ha tan lesz ez! Vad, üde, nyers szag
 Áradjon abból, mit szerkeszt kezded,
 S ekkor leírni méltó, hogyha mersz csak
 Szokatlant, s mint, magad se kérdezed.
 A frissen ácsolt mély-fa-fényű mondat
 Még illatozzon belsődtől, miből
 Kivágtad, hol az legmélyebb vadon-vad,
 És kényes, korcs finnyást, mint méreg, öl!

Ez *ars poeticám*. Sok is a szó már
 Erről! Írjon, ki tud, s nincs dolga más.
 Jó iparos több papírkarmolónál
 (Ha átlag): s bár, mit űz, a hivatás
 Nem oly nagyhangú: hasznosabb a honnak,
 Mint vesszőt-futni vers-férceivel, -

S ha elkel itt-ott, káros irgalom csak,
 Köz-nyűg s „nem-értett félistent” nevel.

A jó embert láttam. Őt, ki előbb még
 Költőnket úgy nézte, mint a tetűt,
 S amint meghalt, az lett számára mérték -
 S mindenkit, aki él, le avval üt;
 Régi a játék. Gyanús, aki van, s csak
 Ki nincs, az van. „Nem is lesz soha már,
 Nem lesz ilyen. A méltók már kihaltak.” -
 Nincs leglovabb ló: mondja a számár.

Homért bújok, ha már tudni szeretném,
 Mi a költés, nem értekezletet.
 S hogy hangolom a korral versem, eszmém,
 Belsőmet kérdelem és az életet.
 Hogy kell csinálni, megtanultam egyszer,
 Nekem elég, bárki mi mást tanít.
 Mennyi pult, kuckó, pad, megannyi mester;
 Apolló, védj a költő álmait.

Ha verset írsz, arról fecsegni annyi,
 Mint nőnek a szülésről. Mit visel,
 Hordja ki, s aztán hagyja útra-menni
 A költő. Nem vitázom senkivel.
 Sokan mondják, hogy versem nem értik,
 Láttam nemérthetőbbet eleget.
 Süket bolondot más bolond dicsér itt;
 Legfőbb dícséret, ha nem emleget.

42

Óh, még vakít a nap, s csak fénye van már,
 Mint bölcs szem, melyben csak értelem él,
 Nem láz, és a fényes-szép sugaraknál
 A széltelen légben hull a levél.
 Hull a levél, lángolva, mint lefordul,
 Helyébe mohón üresség harap.
 Óh, még vakít a nap s szép szeme zordul,
 Óh, még mosolyg az ősz s mind fanyarabb!

Mily árvaság, ha munkánk véghez ér már,
 Míg benne vagy, láz, élet-tartalom,
 Túl rajta már ásító, pusztá tér vár,
 S ür-érzés lep meg, mint orv fuvalom.
 Szegény isten, *alkottad*-ba fogózván!
 S most hagyd enútján, kezedből kinőtt,
 S mi vár: búcsúd, szülő-áldásod osztván, -
 Hát menj, művem! Sors adjon szép jövőt.

Egy évbe fogni annyi évszer annyit -
 Bolond terv! S így nem is képzeltem itt,
 Csak, mint ki zárt helyen sok ablakot nyit,
 Kilátást nézni, már járt tájait.
 Csak egy pillantást körbe a középről,
 Messze s közel, középről, mely forog -
 S megy maga is már, egy a többi részből,
 Mert távolok vannak csak, távolok.

Te, ki rögzíteni tudsz, nagy-tornyú lélek,
 Átfogni magasodból távokat,
 S ki nem vagy mozgó, csak zord vizsga-mérleg,
 Segíts egy pontból is látnom sokat:
 Egésszé részt. Így váljon töredékem
 Azzá, mi voltam, mind-egészben én.
 Álom a teljesség: de így ha nézem
 Bentről, mi messzi, még enyém, enyém.

Az összkép, mi a fontos, nem a részlet,
 Magam összképe: versem, életem,
 S ha nincs mind benne, én vagyok, ha nézed,
 S ha több is volna: én, vagy semmisem.
 Nem is teljesnek szánt, csak némi dalnak,
 „Énekek napközben” - a cím felel -
 Egy szólt itt, - tán másoknak, tán a falnak, -
 Mint tetszett, szólt - s mint tetszik, hallgat el.

A borzongó, késői év a térben
 Felborzolt felhőkkel, mint a madár,
 Reszket. Nem is gondolva, ideértem,
 Már idegesítő a lég, sivár.
 Nem is megyek tovább, elég az emlék;
 Hogy kezdtem ezt, tél volt, s már újra tél.
 Még szólok én, ha bírja szóm, szivem még,
 S már hogy írhat: jó, hogy az ember él.
 Mit írtam, itt van, még több, mit nem írtam,
 Mint vadmadár, ha rajban földre gyűl
 S közékkapsz s egy rabod lesz, szinte holtan,
 S a többi mind villámként elrepül:
 Elrepült a legszebb, amit kívántam,
 Honnan jött s hol már e nagy lét-körön?
 Tolla arany, szeme helyén gyémánt van,
 Elment a legszebb, vissza sohse jön.
 Hálóval nyúltam súlyos tengerekbe,
 Hálóval, melynek szála, mint a lég,
 Mint ki mélyből árnyékkal meregetne,
 Ilyen halásznál üres a marék.

Az égbe nyúlt hálóm, - pár rongyos álom, -
S a nagy titok a résen elszaladt;
Vertebb halász nincsen e nagyvilágon,
E tenger földön s a nagy ég alatt.

45

Ne érzelegj, fiú! Vagyunk, míg élünk,
S ha méltón élünk, emlékkal halunk,
És sok, mi helytáll majd, ha vége, értünk,
Derék-jó tettek, példánk, vagy dalunk.
Nagy az élet, barátom, nagy e minden, -
Ha arról volna szó, hogy még lehess,
Így szólnék: Ég, sors, hadd, hogy újra kezdjem,
Vad volt, de szép, megélni érdemes.

(ÉS ZÚGNAK A CSURGÓK)

46

Lám, tavasz van megint; dúltan, rekedten
Zúgnak a csurgók, vén hó hempelyeg
Ázó dombháton le s gyöngyözve cseppen
Ahol megáll, s élvezné a meleg
Varázst ő is: De meg nem fér a kettő,
Hó s napsugárzás, - egy csak a világ! -
Egy bokron rózsza s dérvirág, a meddő,
S együtt az öröm és a szolgaság.

Megint tavaszt köszönt e vers, az elmúlt
Után megint, immár másodikat,
Húzván maga mögött, mint társ von aggult
Utánjövőt, félvén, tán elakad;
Karolva fog most új tavaszba versem,
Még itt legyen, mellette, a csodás,
A volt, jó, meghitt. Hogy itt vagy, a rendben:
Nyugtat a *még*, az új, a folytatás.

Oh minden szónak lenge semmisége,
Mikor feszít, hordozva: végtelen
Belül, úgy érzed - és már nyílván, vége,
Üresnek érzi már az új jelen!
Nincs szó, mi végez, mely könnyít, feloldhat,
Végső fogalmazásként mondva ki,
Perchez szabott, s mint szólsz, száll, mire szabta;
Versek: valónk kinőtt, bús rongyai.

Elhúzódtott vers! Új tavaszra tart már,
Emlékek, strófák; míg még itt s lehet,
Csak kapaszkodjatok, még a szekér vár,
Ne maradjon semmi sem ittfeledt,

Elmondatlan belőlem. Fogd ma, sebtén,
Mi volt, van s lesz (mint sejtve mérheted),
Mind gyűjtsd, ragadd, s karolva, telt rímekben,
Mint költöző, zsúfold meg versedet.

47

Oh változó, ezerszín, szörnyü és szép,
Még tart a nagy játék, még itt vagyok;
Még szót keresnek arra, ami még tép,
A szóig, percig, hol megállhatok.
Mit nem mondtam még el? S mit mondtam én, mit?
A belső hang nyugtalanul felel.
Örök zsörtöm: hangod csak egyre rémít? -
Egymásnak nem tartozunk semmivel.

Ím, itt vagyok, nem csuda és nem érdem,
Vagyunk a Rendben sokfelé, sokan,
Egy sem magától, meg nem kérdve egy sem,
De már ha így jött, állva, ami van.
Míg élünk, éljünk, hősín és vidáman,
Ha bárhogy is rontják az életet
A próféták, nagyok, dicsők, ahány van;
Most már mindegy. Hős szív legyen veled.

Az őrhelyen, - hajdan katona, - álltam,
Egy ügyben, mely silány volt, esztelen,
S a gyávaságot, önféltést utáltam -
Hát most se tölt se gond, se félelem.
Harc a világ, és most rajtam, hol állok,
Nem, mint rosszhoz csak eszköz, durva báb;
Művekké, mik nem vak szavak, vad álmok,
Bennük a szép: s tán a hogyan s tovább!

Ez az eszmény, amely még fűti versem,
A mű: szolgálat, - vallom én, hiszem, -
A dicső és nagy lét rendjében, és nem
Üres játék, vad jelzők, képtelen
Szavak hajszáin! S mondd, a cél: a szép bár, -
Nézd a természet szebb virágait;
Dús kelyhe mélyén már gyümölcsöket zár,
A szem-gyönyör közt jövő magja nyit.

Együtt a kettő! Szárnyas, szép, nagy élet,
Csak mérhetnélek, mint szívem szeret,
Oly dallal! Már késői, hangja érett,
És zsibbad már sok érzés, megmered!
Kopottá ég a szó, az annyiszor-szólt,
Ki ismételhethé annyit magát?
Azért csak mondd tovább, ha rossz, ha jó volt;
Nézd e tavaszt: régít mond - s új csodát.

Mélyen a létben, élet-szövevényben
 Hogy is lehetne egy pillanat is,
 Hogy ne legyen, való visszhangja-képen,
 Új szód, ha belsőd nem beteg, hamis.
 Száz-hangu élet, állj tovább mögöttem,
 Hogy hű legyek, erős, igaz legyek.
 Mi nagy volt, szép, vallottam és szerettem,
 Nem mozgattak ál-istenek, kegyek.

Végül is: állni kell, lemérve dolgod,
 Mit ér s milyen, s nemcsak a tett után,
 De milyen volt, magában nézve, voltod,
 Jó voltál, rossz? Mert fut nap nap bután,
 S a lét nem vers csak: hús-vér-szövedékben
 Mozogsz, abból jött s abba-iktatott,
 S mint lépsz, pályád érző, száz kötelében,
 Boldogtalant hagysz itt, vagy boldogot?

Előbb-utóbb eljön, nyaggat a perc, hogy
 Válassz; barátok, társak, sok egyéb
 Alkalom hív: de az idő rohan, fogy,
 S hagysz mindent, hogy magadba hullj: s ekép
 Rossznak-jegyzett, csaló és hűtelen vagy -
 De hagyd. Miben (s csak ezt nem sértheted)
 Hű légy: az emberhez-valót-túlhaladón nagy,
 A Művedhez hű felsőbb szeretet!

Óh, munka öröme! Az, önmagában,
 Függetlenül mástól, az örömért;
 Hogy lelked ömlik versed áramában,
 Benne vagy a teremtésben, a mért
 Valón túl, a szellemben és a rendben,
 Egyensúlyt bontó-mindenre bezárt,
 Csöndes, mély, halk, telt, önfeledt örömben.
 Messzetolt élet - s maga-megtalált!

Hogy csipkél a csöpp lomb, mint szikra csattan
 A tetszhalott fából. A lét rideg
 Tél-tűzhelyén hogy nyúlt zordan, halottan,
 Míg hamvával a hó hintette meg
 A szürke földön. S nem halt meg, a hév csak
 Aludt. Vajjon mi szökkentette fel?
 Zöld lánggal pattog, újra ég az évszak,
 Jég dördül, ér nyit, száz víz énekel.

Még ródd jelét a jártad-életútnak,
 Ki jön nyomodban, messze érjen el,
 A vén vadonban, hol már megszakadnak
 Jelzéseid és semmi sem felel
 A kérdezőnek. - Még zendül a jel s int,
 Ki nem lát: hogy vagy még, így tudja meg,
 Mint nyáj-kószájáról pásztora tud, mint
 Mély erdőn halk csengői csengenek.

Egyetlen minden ember: hát nyomod hagyd!
 Nem is jön olyan többé, tudd, ha kell;
 Ezt is tudd, hogy egyetlenegy kicsi s nagy,
 Milliókért költő-egy így felel;
 Az emberért, útjaiért a földön,
 Hogy ne legyen minden volt nyomtalan.
 S így azt se mondd, - mert ennyi versbe költöm -
 Hogy minden fölött imádom magam.

Hagyd el atyádat, anyádat, hogy egy légy
 Szerelmeddel: vén Írás szava int;
 De hagyd ezt is, ha gátol, hogy hitet tégy
 Magadról, legméltóbb magad szerint.
 Terjed a lélek, tápja, tágja szűk majd,
 Bénító béklyó, mi ma gyarapít,
 Elégtelenséged csak gyúl, szorít, hajt,
 Most-hittet, úgy látsz, mint únt tegnapit.

Barátok, hívek, híre sincs ma soknak,
 Asztalnál dal, bor, társaság üres;
 Könyvek, mire esküdtem, sorra fogynak,
 Míg éhed, nem tudod, mit, egyre les,
 És semmi sincs kívül, már csak magadban
 Mi naggyal, dússal még hitegetett;
 Már ott vájj, áss csak szódban, álmaidban,
 Szépségeket, lehetetleneket.

Ne adj fel semmit, lélek! Ami van, fogd,
 Erősen. Mint rabló, áll utadon
 Minden perc s rólad leaggatni kapkod
 Amit lehet, s mint rossz, mohó rokon,
 Kivetkőztetne mindenből, hogy elmész,
 (Úgy véli): s még sok rajtad a kopott
 Rongy is. Mint, élve, (nem is messze kell nézz)
 Csontig szedtek tűznek ítélt rabot.

Lesben áll az idő, s nem nagyra les csak,
 Arra, mi észrevétlen, de ad is,
 Hozza rút játékát sok balga napnak,
 Bölcseséget, mely kényszerű, hamis.

Fanyar mosolyt a sok ember-bolondon,
Ádáz mosolyt sokszor: s mi oly sötét,
Sajnálva már rá fortyant, forró hangom,
Villám-dühök dörgő lendületét.

52

A zajló és futó napok alatt lenn,
Mélyen zsongó, szikrázó életem
Örvényében csöndben illesztve versem
Koráll-szirtjét, nem-csüggve épitem,
Iszonyatos úrból: míg árny-raj ing bent,
Munkám mérk hüllők, meredt szemek,
Leviáthán, vihar a habra fetreng,
Dúlt part sikong, vad idők rengenek.
Sokszor úgy nézlek, mint magad-utánban,
Oh életem, s mit írsz, mint függelék,
Oly régi vagy, s hogy új s új vers a számban,
Néha úgy jön már, hogy mondjam: elég.
Ezt mondja más is, nem tudván lenyelni,
Hogy még vagyok, vélvén, sok, ami sok.
Bolond, hagyj! Csak ki él, lehet megölni,
Barátom; a holtak hatalmasok!

53

Gyermekkorom márványgolyói, csillám
Kék-zöld-arany-veres: hogy gömbölyül
Meleg szememben még, lágyan virítván,
Mintha fényt hordott volna mind belül.
Márványgolyók, tarkák: és az irígység
Övezte dús, mint annyit kirakott!
Nem irigyeltem úgy még senki kincsét,
S nem láttam én még olyan gazdagot.
Nem volt soha elég golyóm: s néhány volt,
Ki zacskóval hordta s ha belenyúlt,
Markában tartva hány színt-játszva lángolt,
S akkor éreztem: koldus nyomorult,
Szegény vagyok; és láttam, vannak im, kik
Valahogyan mindenhez jutnak itt,
Bőven s merve, s a többhöz győzve seprik
Be a szegény szűkös játékait.
Fényes golyóm már van azóta bőven,
Csiszoltam én szavakból eleget,
S a régi márvány ott van még előttem
És játszanék, de most már nem lehet.
Kiáltanék: fiúk, még rajta, egyszer!
Új táncra hív a régi vesztes, ím -
S fényes golyóm, célt érve, ürbe leng el
Rég-hűlt játék kísértet-mezein.

Olyan hálás vagy, költő, s együgyűbben
 Gyereknél néha, hogy szólnak veled!
 Mintha kívül járnál, bűnös, a renden,
 Dolgokon, s ölne lelkiismeret.
 Kívül, tolvaj, csatang, - míg él a többi, -
 Mint ki törvényen kívül lépeget!
 Bocsáss meg, többi! Hogy gazdája senki:
 Csak a szépséget lopom én neked.

Büszke és biztos embere a napnak
 A por, anyag, sár fölényében ül,
 E bolygón otthonos: s ki nem ilyen, csak
 Mint eltévedt él, szerencsétlenül.
 Mért nyomorúság itt a több, a nagyság?
 Gondolat-szárny visz, vagy nagy költemény,
 Mint úr megtúrt hülyére, mosolyog rád
 Egy senki! *Ő kell* itt! - s te hol, szegény?

Nem *ilyen* költő, kit idéztem itt most,
 A rossz, kiégett, sanda és fanyar,
 Émelyt kavarázó önmegszállta poklost,
 Dölyfősség-haspók, nyelve, mint a var,
 Savós szemében szűrös önimádat,
 „Felsőbbrendű”, gőgös, embertelen.
 Nem így költőt gondoltam, üsse bánat! -
 Jó, s egyszerű, szerény szív, légy velem!

Hogy oszt, bont nagy, derék esztétikátok,
 Hajtván természetest, mint tudományt!
 Szárukon egyszerűek a virágok,
 S fűszálat elméd zord rendszerbe ránt.
 Élet legyen a mű, - mint benne részlet, -
 Ne szálljon a természetnél alább.
 Mellette gyom, sok túlnövő tenyészet,
 Elméletek, bolondok, iskolák.
 Ettől s mástól ne legyen bús a lelked,
 S ha jó egészséged, ne, semmitől.
 Örülj, hogy újra zöld tavasz ölelget,
 Minden rossz edz csak (hogyha meg nem öl);
 Ne légy függvénye semminek! A rendet
 Mentsd meg magadban mindenekelőtt;
 Tedd, mit erőd tud, s mi zavarja csened,
 Belső, nyugtod: vedd, mint a levegőt.
 Ez a Föld itt, s mi nyüzsgünk rajta, percig,
 Előbb fönn, és aztán alárogyunk;
 Ki itt zajong, ki megnyugodva fekszik;
 Fönt és alant, de mind együtt vagyunk,

S mindig: csak ez fenn most, s az lenn amott van,
Egy ujjnyira a tánc amaz fölött;
Eggyé látnánk - elképzelt-magasokban -
Bölcsös rajt és játékos temetőt.
Ez a hazánk, a Föld; ez itt, „hol élned
És halnod kell” s nem törzsi holt keret,
Hiszen egy ujjnyi már csak általérned,
Egy perc, hogy átszállsz az egész felett;
Lassan csak állomás a többi térig,
S te itt pislantsz, pók, rossz hálók mögött,
Míg túlnőtt álmaid fönn szállva mérik
A ponttá hullt földet s kimúlt időt.

56

A halottak honában kóboroltam,
S eltűnődtem: lépés csak s ott robog
Az élet és itt lenn, elnyúlva sorban,
A méla költők és tábornokok,
És hivatalnokok, már packa-fogytán,
Kő-álmon csendet-falva csüggenek -
S mind, kiktől a lét rángó, rossz hű-hóján
Vad táncuk nézve, a lelkem beteg!
Mégis jó volt e különös világon,
Felejthetetlen; s hogyha nézem itt
(Képzelt-messzűnne) s felriadva látom,
Mit nem tettem, sorsomban fény telít:
Hogy látom, élve még, mint szörnyű vizsga
Előtt a döntő vég-próbás diák,
Hogy, mi rossz bennem még - s most, kijavítva,
Nem szenvedek, míg világ a világ.

57

A polcon könyvsor és közöttük ott egy,
Feszés zubbonyban, mint a katonák,
Velük, hódítani, mint a jó csapat megy,
Előttük táj, nép, nemismert világ.
Új s régi harcos, hány verdett, derék hős! -
Hát menj csak, könyv, nézlek, mint idegen;
Álld a sarat nyugodtan: bukj, avagy győzz!
Fiam voltál hiszen, az életem.
Írok, írok még: de hol a kaland hát,
Mi volt itt-ott, „életrajz”, ne legyen?
Csak bölcselő gond járja únt bolondját,
Míg állok itt, mint „szamár a hegyen”;
Dolgok adtak egymásnak sürge sorban,
Eszmék ringattak, álmok, emberek,
S mint léptünk errébb, én csak kimaradtam,
Mint rengetés közt elheppent gyerek.

Vagy írjam, mint volt, mennyiféle voltam,
Írnok, munkás, hős, még micsoda itt?
Versek oltalma tartott száz pokolban
S világuk egy másik világba vitt.
Iszonyú volt, nyomor, reménytelenség,
És háborúk, háborúk! Szűnj, eszem,
Visszagondolni! Rossz múltam: vad emlék!
Élni szeretnék most már csendesen.

58

Meghitt dolgok, társaim; ez a négy fal,
Bohó lomok szorosan körül itt,
Együgyűn, játszin, lágy, hű toldalékkal
Töltvén szobám s életem üreit;
Ovók ti, jók, otthon bűvét sugárzók,
Honnan indulsz nap-nap, s majd vég-zugod.
Legszűkebb köre te a vad, lejátzott
Játéknak; kép, könyv, tárgy: szelíd, nyugodt.
Ne döbbenjete meg, ha egy napon csak
Nem nézlek, tükröm, borotva, ecset,
S lábaim, szőnyeg, rajtad nem tapodnak,
Polc, hogy nem túrom ott a könyveket;
Költőimet, kikkel be sose teltem,
Mit adtak, jó volt, nyeltem bőven itt.
Ki élsz, töröld a port le róluk, értem.
Mi szép, óvd! Költőd (él még) így tanít.

59

Mint dühtől fojtva, mérges szürke-zölden
Néz rám e március; félénk rügyek
Pillognak, mint titkos barát a csöndben
Barátra, mint kémlelve közeleg,
Ellenséges földön. Nyers hónap, új szag,
Mint nem kész gazda ingerrel telik
Korán-jöttön. - Most még száz, szép lomot rak,
Gyúl fa s lomb-dísz, az eget meszelik.

60

Óh, költők útja! Egyszer fenn az égben,
Majd kétségbeesésben, semmiben
Himbálsz, szegény, és már hol, aki értsen,
Csak mérnek forrón, mérnek hidegen.
S csak gerjed benned a szörnyű, nehéz csend,
Mi lesz belőle? Majd fönn s lenn megint?
Mint tenger mélybe-zúg s föl habot ökrend,
Egy őrjöngő, iszonyu hold szerint.

61

Mint denevérek, suttognak a felhők,
Még szép nap szárnyal, gyorsan este lesz,
Rémek kullognak, hírrel bajt lehellők,
Világ-ítéletet dúlt nyelv repes;
Bolygók keresztútján kereng az ember,
Romlás kísért csak-fény-járt csillagot,
Űri tájon, mit még ember nem ismer,
Láttam, nyögve, ágyú s vér villogott.

Látásaid ródd, írd, amit szemed lát.
S a belső szem; hagyd izgalmad; a múlt
Arattatja, lásd, száz vetése titkát,
Leng a Rend, az egyensúly felborult.
Ezért ne rettegj, légy nyugodt, barátom,
Régen is volt baj s voltak férfiak,
Valahogy mindig volt, lesz a világon, -
Lesz, költőm! Csak rá legyenek szavak!

Egy válság, valami, már nyomva, intve,
Közel s belül, és nem is sejtve, mi,
Magamból mintha kifordítna szinte,
Szörnyű s vidám, ünnepi s pokoli!
Talán csak itt, e megveszett időszak,
Talán sok rossz, mit látok, hallgatok!
Télben esik, zölden csirák kifagynak
Csonkig. Nehéz a földön s hogy vagyok.

62

Hogy nincsen vége, nincsen vége mégsem, -
Ne félj, néhány vers még s elköszönök,
Írja tovább, ki jön, új jelenében,
Idők jönnek, dolgok, lét-özönök,
De én már nem leszek. E furcsa én: nem,
Ki volt, s míg élt, e föld-csillagon át,
Rejtélyekben - s még új s új versbe vésem -
Nem talált itt többet, mint önmagát.

„Hát ahogyan a csodák jönnek” - írom,
Adyval szólva, még új könyvemet,
Annyi után; mint áradva a víz nyom,
Régit, torladt szót új szavam temet,
Duzzadt belsőmből forrva; mint szünetlen
Napok teljével táplált új csodák
E rendje: egy és ismételhetetlen,
Változatos, mint maga a világ.

Minden után is, mi, lelkem, betölthet,
A hála csak, hogy ép karom, fejem,
Nyugton s erőben lépem még e földet,
Hogy még van dolgom, tápom, nyughelyem;

Hogy írhatom a könyvem szabadon, lám,
S nem hivatalban s más robot között;
Hegyen-völgyön bolyongva, művem írván,
S - nagy, szebb kötésben - itt semmi se köt.

Nagy, szebb kötésben! Ám nézd, mily robotban
Nyűglődik annyi és csikarja itt,
Észből, anyagból javad, hogy nyugodtan
Alkoss, merengj, szőhesd csak álmaid!
Gondolj rájuk s erőidet feszítsd, agy,
Toll, ne lazulj, s így váltsd meg finomabb
Munkád jogát! Nagy legyen szód: adós vagy! -
Robotba kötve érted annyi, rab!

63

Mindenen kívül sokszor: te csináltad?
Mi elválasztó, a természeted?
Ez lök ki ott, hol sok hamis utáltat
Veled sokat; mi tiszta, kell neked!
A nyers, őszinte, jó (s nem maga-részeg),
Tapsot kerülő, s ki igazra néz.
Istened: a nagyság. S mit látsz te? nézd meg! -
Abból, mi így kell, bennem semmi rész.

„Idegen” vagyok itt? - de csak ahhoz, mi
Divat, silány; eszményem az örök,
Nagy s emberi, s nem ma-divatja-holmi;
Árván egy szent régibe merülök.
Szép verseken merengek, miket írtak,
Míg név, plakát rikít rám ostobán,
S mint nézem: rajtam egyet csavarint csak
A szép-hurokkal-rámcsavart magány.

Magányos lettem, harcban a nagyobbért,
Csakhogy megóvjam kedvem és hitem;
„Magányos, mert gögös”: így sok bolond mért! -
Tán kiderül valóm, vagy sohasem,
Mert nem lesz érdekes. - Magamnak ennyit:
Hogy legtisztábbra törtem, azt tudom,
Utam javáért nem alkudva semmit;
Nem vitt had, raj, rám-esküvő, rokon.

Megint pátósz, öblös-szavas kerülget?
Únom a hangom, mint emelkedik;
Szellőcske ingjon: mily giz-gaszt kavargat! -
Már csak a csend, mi elhat lelkemig.
Elég már a vihar s a föld szemetje,
Mitől naponta lassan fulladok.
Kifordult a világ, gyúlt gennye lep be:
Küldjetelek fényt, egy szálat, csillagok!

64

Mi rossz, vesszen, ha úgy kell, de te álljad,
Hol állsz, frontod ne zúzza semmi sem,
Légy méginkább ember, ha dúl az állat,
S hogy érnél valamit, nem is hiszem.
Sókratestől, Krisztustól mennyi példa
A hősökig, új s új mártirokig;
Mennyi nagyság, harc, s kérdehetnéd: mi célja,
Mert az emberben az ördög lakik.

65

Sok orv, kis rettenés: mi az? mi jön? mit
Súg belsőd? Mert mi van, nem oltalom,
De száz váratlan, s nem tudsz, bízva, semmit;
E lét lenn, fönn a csillag-forgalom,
S nagy s kicsi ellenség. Itt vagy, e gömbön,
Mely vágat s vele milliárd körül,
S hogy vagy, véletlen, s ha nem vagy. - Mi jön: jön!
Mindenki így van, nem vagy egyedül.

Te jössz, méssz, kelsz, leülsz: nézd ott a fákat!
Földben, mint átkon, tűrik, ami van,
Embert, vadat, mi ölhet, zúzhat, árthat;
S millió rost, ér szorgosan, vigan
Küzd, csak hogy éljen. Benn, száz ürge boggal
Ásványt bont, gőzt nyel- és fény-, víz-teren,
Fönn: az élet, mely sehol soha nem hal,
Zászlót lenget velük a szírteken!

Csak meg ne keseredj! Védjen szilárd fal
Belül: együttérzés meddig mehet
Az élővel szemben, vagy a világgal,
Légy résen, vagy rossz részvét eltemet, -
E legveszélyesebb jó! Légy erős csak,
Ki él, szenved. Ha kort téboly ragad:
Tedd csak, mit tudsz; s hogy megmaradj magadnak,
Határold csöndben birodalmadat.

Van kór-, szegényház, hol senyved, elég sok,
Sajnáld, segíts, s óvd egészségedet -
Hogy segíthess; de, mert jószágod elfog,
Nem fekszel mellé, szánván beteged.
S van örültekháza (s több, ha figyelned,
Ki kint, mint kit fal fog, kényszer-ruhák):
De attól még ép légy, óvd józan elméd,
Mert körül megbolondul egy világ.

Ha kergül annyi, - és fájsz is, te kis rész, -
Élj, s már ha másként nem lehet - külön;
Mint zagyva, rossz játékra, körbe úgy nézz,
Minden játéknak egyszer vége jön, -

És nem lesz taps, legfeljebb bús tanulság
Lehetne, de az ember nem tanult
Eddig sem: - Míg valahol meg nem únják,
Hogy annyit ad fel ismétlőt a múlt.

66

Még itt vagy, itt, eszerint kell csinálnod,
Ez a világ; jók és kalandorok,
Sivár szívek, s kik üznek sok nagy álmot,
Vad végletek, mik közt a föld forog.
Eszmék lihegnek, nagy idők vajúdnak,
Dicső művekben dús fők izzanak -
Majd dől minden, dühén a „hóditó”-nak,
Művek helyén bandák, gyilkos hadak.
Jézus és Dzsingisz: ez reá a képlet,
Az ember ez: melyik az igazi?
Melyik győz végül? A halál? Az élet? -
Folyj, folytatás csak, *örök*, tavaszi!
Kapcsolódj, versem, abba, amit írtam,
Kapcsolj mát - és reményes holnapot!
Sok holt barátom, gondoljam, még itt van;
Sok hit, öröm s egyéb, mi elhagyott.
A rossz nem áll csupán a szenvedésben,
A szűk agyak gőz-köre, ami itt
Kibírhatatlan! Mi kell nekik és nem -
S nézned napjuk silány bálványait.
Nagyság, szépség, erkölcs, hit: únt bolondság,
Imádják: min ép belső éremlyeg;
De hagyd. Örül a jobb, hogy élni hagyják -
S óvják hű munkák, mély, halk műhelyek.
Sors, adj türelmet, ne hagyjon a jóság,
Ne hasonuljak, maradjak csak én,
Aki vagyok. Gondold, kik szerte vannak:
Hány jó! Másképp nem volna itt remény;
Csak bandái a zúrnek és ökölnék,
Föld reng, ég gőzzel, villámmal fődött.
Mit még tehetsz: hogy megmaradj különbnek
És látványként nézd már csak az időt.

67

Bolyong a lélek, hajt, próbálva poklot,
Váltott viszály közt e vad csillagon;
Hát tûrd, vándor, vedd, mint „katona-dolgot”,
Csak addig tart minden, míg bírhatom;
S *mit* bírtam eddig, - ahogy visszanézek, -
S mit még kapok, újakat, rosszakat!
Szív, új próbáit már élvezd a vésznek,
S hogy ép belsőd: nyög, zeng s meg nem szakad!

Csudáld, ki hallod: de való, hogy én nem
Bánom a bajt már, s mit rossz nyújthat itt,
És furcsa, fordított gyönyör megélnem,
Hogy győzve hordom aljasságait,
S gúnyyal magamra, kérde: No, birod még?
Lám, ott egy féreg lesi, hogy letörsz.
Bírom! Ha nem, dühömben belehalnék.
Csak éltet, senki, hogy engem gyűlölsz.

68

Mi történt a Földdel? Nem ismerek rá,
Egy szörnyű kártyás mindent szétzavart;
Élete örült lett, erkölce vaddá,
S csak nőni látom jobban a vihart.
Hogy állhat vissza itt valami rend még,
Békés munka, biztonság, nyugalom?
Megindult a világ, ég boltja reng, ég -
Ég reng s a tenger mozgó sírhalom.
Messzi földön gyilkolnak: hol a többi?
Mért nézi tétlen az emberiség?
Hát nem elég, - száz népet összekötni, -
Hogy ember, s holnap az ő bőre ég?
Eszmének, létnek módja, érve hány van,
S legzagyvább és -butább a gyilkolás.
Mért ember az ember, ha e világban
Állat-agyar vég-érv még, semmi más?

69

Túl mindenben, lassan semmi se köt már,
Csak az írás, e rossz, vad izgalom,
Penzumként, mit legyűzni int a naptár -
S mint barmot, ki bőrén kiharcolom,
Nézlek, óh test! Mint másra nem valót, csak
Hogy nagyra áldozz: s bárha e nagyot
Nem érted, túrsz: írásnak, nyomoroknak
Értelme még kiderül itt, vagy ott.

70

Mondtad már ezt s azt? Nem mondtad elégszer,
Vélt igazadban légy te csak konok;
Mi rajtad ül, fogjon mást is a kényszer,
Hogy nemcsak énvelem ing és inog
A Föld. Hogy jó, ha a szem néha bámul
Az ablakra, és nemcsak ring bután -
Mint viszi a szekér, s nap hull kajánul,
S egyik isten hull a másik után.

Mit mondhatok, mit szólni érdemes még?
Eddigi ez volt? Nem vagyok nyugodt.
Valami szépet és nagyot szeretnék,
És mi a nagy, már írván sem tudod.
S mi az, mit írsz s fogsz? Szürke pók, zugodban!
Fönn bamba űr s a vad csillag-körök,
Rengő körök rúgóí fönn - s magadban,
Min léted, mint kit vad gép ránt, pörög!

71

„Tóth Árpád útja” ez, ahol bolyongok,
Árpád, utcád van, lám! Valaha itt
Jártad, míg fogtak verses, puha gondok,
Még Bethlenről hívták kortársaid.
„Bethlen-sétány”, most „Tóth Árpád”. E név már
Meg is marad. Kortárs, nagy és dicső!
Nagy Bethlenek meghalnak, kár a gőzért!
Ki a nagyobb: megmondja az idő.
Ahogy nézed a dolgokat te immár,
Jó, hogy így van, jó, hogy idejutott
Bölcs, bús derűd; s hogy *a Mű*, mit szived vár,
S hogy többet adsz, mint a korod adott.
Jó ez a gazdagság, jó, hogy nyugodt vagy,
Mély, nagy csenedben elhal a világ,
S hogy tudod már, milyen kicsi, mi itt nagy.
Őrjöng az ember s bimbóznak a fák.

72

Mért jár a régi körtefa eszemben,
Vadkörtefa, határ nyúlt közepén,
Rekkenő nyár s a görcs, kicsiny, kegyetlen
Gyümölcs, mit sajgó szájjal ettem én,
A vad-szagú, korcs réten, míg a disznók
Túrtak, röhögtek, mint ki kincsre lelt,
Gyomros, mély ümmel köszöntve a kis jót
S apró szem, mozgó, száz ormány felelt.
Mert legelőbb libát terelt a gyermek,
Majd disznót, a toccs-vízü Dráhotán,
Aztán marhát; még orromban az üledt
Szag táskámból, kenyér s túró után;
Csípős, jó, vén túró, mellé a forrás,
Szép, mintha vízként csillag sírna ott.
Mint érzem egyre, - s közben annyi volt más, -
A régi rétet, ordas illatot!

(1965 február-1966 március)

HELLAS

*„Fair Greece! sad relic of departed worth!
Immortal, though no more; though fallen, great!”
Byron: Childe Harold*

I

Az ember tengert jár, távol vidéket,
Ez dolga rendjén fut nagy utakat,
A Város hívja, kit élmény ragad -
S Hellas, te, kit a szépség szomja éget.

Még ífjat, mint vont vágyam, látni téged,
Még vers csak és álom: való magad.
Szülők ad létet, tápot, szavakat,
Te lelket adtál, új emberiséget.

Mert itt nyílt előbb, már csak szent nevekben
Élő helyek közt, miket mély temet benn,
A szellem szeme tágra tárva, itt:

Mi van, felmérni tisztán és erősen
Áthatva (s meddig, már nem tudja ő sem)
Fönn és lenn, a Minden határait.

II

Süvít, zúg, mint gyorsulva levegőt tép,
Idegeimben őrlő rettenet,
Fülem őrzöng, kín fogja szívemet
Marokra s már siklik, lendül a szörny-gép,

A gyönyörű! Dacunk hős képe: jelkép,
Hogy nem tűrünk, míg itt lenn por temet,
De égbe szállunk, perc-, szem-rebbenet
Alatt: Óh vad iram, s mint bűvölet, szép!

Mint szárnyas griffen, titkok titka végett,
Villámként szelt át hős száz messzeséget,
Szállt a roppant madár fém-szárnya, vitt -

S itt vagy megint. Óh ember! még ki képzelt
Álomként írtad: meséd suta, csépelt.
Valónk túllépte, költő, álmaid!

III

Athén! Mielőtt még körödbe léptem,
Véltem, oly illetődés ül reám,
Ha látlak, mint ki dús mesék során
Hall csuda helyről, majd ott-terem éppen -
S ámul, még mint varázs lágy szövetében,
Imént csak képzelt utcáin, falán,
Magát nem lelve: hogy álom talán -
S ím, Nagyhírű, most mint tárulsz elébem!
Athén, Athén! S ha mély, halk bűvölet nem
Hagy is, már mint száz, lépek a menetben,
Föl-fölpillantva: mint az ormon ott,
Hahotázó utcáid közt, magasban,
A túlhabzó létre hogy int le lassan
Akropolis, bölcs, tört, nagy homlokod.

IV

Múltak lelkével telt város te, bölcsek,
Hősök városa! Tarka népeid,
Zengő utcáid közt *hol* lépek itt,
Szinte felejtem. Hely szelleme, tölts meg!
Hogy benned éljek, el semmit se ejtsek
Mi vagy, s minek még szomja úgy hevít:
Megrendítő múlt, dúlt emlékeid,
Minta s mérték népeknek és időknek.
Hely, ne fakulj. S ne csak nagy dolgaidban,
Kőben, műben, de abban is, mi itt van
Körül, e meg nem fogható elem -
Szülő- s küzdése-tája a nagyoknak,
Kiket dicső időkről írt lapoknak
Élén tart a szellem s történelem.

V

Óh Parthenon! Márványba-kőbe épült
Isten-álom - mondjam? Csekély a szó!
Óh mély gyönyör, halk búval árnyazó,
Nincs már Olymp s e világ éke rég dúlt!
Óh milyen lehetett, nem csonka még, hűlt
Szentély! E formák, fel sem fogható
Arány s erő - s mint az árny-ingató
Felhő, könnyű! Csak nézed: néma, szédült!

Mesékben - faltuk - légből csuda lebben,
S alván, fürdünk vad lehetetlenekben:
Lehet álmot valóba vonni át?

Egyszer volt! Óh, e földön égi Szépség
Ébren megélt álma: hogy kőbe véssék
Látóid, szent isten-harmóniád!

VI

Az Agórán álltam. Balkézre, zordon
Bástyáin, mint leszállott felleg ott,
Lebegve és szellősen csillogott
A könnyü, fényes Parthenon az ormon,
Mint bűvös látomás. Körül a rom s rom,
S a csend, amit tompán megszaggatott
Az ásópengés s egymásrarakott
Kő hangja. Holt világ s e furcsa kordon
Körül, körül. Hol most vagyok, e mállott
Oszlop mögött, talán Sókratés állott,
A nagy-gondolatú. Hol íznyi nyom?
Róla, s a többiről? Mit rejteget, föld,
Mélyed, benn? Nagy-nagy csend, s rom, múlt felett tört-
Márvány-könnyel sír a Héphaistion.

VII

Salamis, Salamis! Amott a domb; fenn
Nagy Xerxés ült, lesván a két sereg
Harcának vad kockája mint pereg
A dúlt tenger-habon. Halk dél s a csendben,
Lágy kékjén ott pille-vitorla rebben,
A nyúgalom mézén. Nagy színterek!
Tükrükből tág, mély nézéssel merek.
Tájak - tanúk - fürödjetek szememben!
Milyen nyugodt minden. Hol különös, min
Csüggnél? s már kérdenéd: ez hát a hős szín,
E hosszú part, öblök, langy hajlat itt? -
A tettek elmúlnak s marad, mi volt: a
Többit idő s népeknek szíve hordja!
Nagyot láttam: Salamis, partjaid!

VIII

Athénből jobbra egy szökést alig vagy -
S nézd Marathónt! Mint villám gyújt ki fönn
Roppant felhőt s elönt a fényözön,
Olyan e név! Nagyság fuvalma mint nagy
Szárny - hogy feszít! Tegnap szűk harca mint hagy!
A táj felizzik s part- és víz-közön
Éles, erős, gyors harsona köszön,
Száz kép, mit kelt e hely, perc, izgatott agy -
Csatád, Marathón! Hogy ma élve zengjen
Neved ütött-egyver-csengése bennem,
Érc-férfiak képzetéhez kötött,
Kiktől a száz-hadú Kény érte estét -
Hogy míg a föld embert lát, emlegessék,
S szabadság, még szent szép neved s időd

IX

Platón akadémiaja: sornyi pálma;
Ott Eleusis. Maga-dúlt titok,
Hogy mit se sejtessen majd, ki jönni fog.
A csend mély, mint az „avatottak” álma,
Kik már hallgatnak mind, örökre zárva
Az ajk. Hallgat a mély s én hallgatok,
Csak lelkem rezzen, mint múltak, napok
Közt egy kísért, nekem szentebbnek árnya.
Mert ő leng itt, a mennydörgő, a roppant
Szavak nagyja! Ki tisztelsz halhatatlant -
Vándor! Aiskhylos itt született!
Még mítoszban imént, s íly közeledben,
Mint, e hely fiaként, említve rebben:
Hallottam, költőm, drága nevedet!

X

Naupliont ha láttad, sohse vágynál
Egyéb szépségre! Csak nézed a kék
És zöld tengert, amely szebb, mint az ég
És a smaragd-arany búzavirágnál -
Leírhatatlan. A kékben sirály száll
Lassan, majd elnyeli a messzeség,
Hol hamvas távba nyúlnak, mint mesék
Földje, lágy szigetek az esti lángnál.

Nézed, s szíved fáj. S már eléd suhan sok
Vak, rossz napod s mint orv políp, hogyan fog
Be lassan baj, gond s mi kilendítőbb -
A szűrkeség. De a Szép, nézd, ma itt van.
Megadtad, óh perc, hogy magamba szívjam -
S hogy boldog légy, egy perc kell, semmi több.

XI

Korinthos, Hellas fénye! S az orom, hol
Sisyphos gördített le idegent -
S most sziklát görget hegynek odalent.
Járjon Nagy így mind, aki ölve tombol!
S a vár! Szép Phriné tán épp lenn barangol
(Papnő ő s kit szolgál, Erós, a szent),
Izzó habot les - s őt, ki messze ment.
Kérdi a nép, ki? Istennőre gondol.
Izgatott fátyla száz színt szórva leng, ég;
S találgatják: melyik? - s nem tiltja, nem, még
Hagyván, tiszteljék Aphroditeképp.
S vád közt (védője leplét rántva sebtén
Róla!) - szólt a bíró: Nem lehet isten-
Gyalázó, kin ily isteni a Szép!

XII

Mintha mondák nehéz körébe lépnék,
Miken köd ül, súlyos-nagy rejtelem,
S éj és titok minden percen, helyen,
Hogy szinte vársz, mi jön vad, dúrva rém még -
Tág, Cassandra-szemmel. Nyomasztva, kény s vég
Száz képe küzd, mint itt megyek, velem,
Múlt rossz sugalma, furcsa félelem.
Ős-rangú hely te, rettenet s dicsőség!
Mintha tér s mély nyílna, honnan erednek
Az álmok, dolgok s istenek: nevednek
Fényes, nagy, hős zengése mint hevít!
Arany Mykéné! Büszke! Kulturákat
Szülő - és gyászt! - Legszebb út hordja lábad:
Árnyék kíséri, ember, lépteid

XIII

Az ég s a mélység rekedten dübörgött,
S a Kyklópsok rettenve valamit
(Mint akkor, hogy a Föld Ég-vívni vitt
Roppant titánt): sziklát, bölgve legörgőt
A föld-ingásban, s mit a tűz között, rőt
Hegyből téptek, egymásra dobva itt,
Tornyozták, Tíryns, zordon ormaid, -
Villámban, vészben, hadban dülva fürdött
S évezrekében. Mert nem lehet ember
Műve ez itt csak: egy másfajta-nem ver
Szörny-falba így egyben kiszaggatott
Nyers tömböket! - Szörny-e? Csupán hatalmas
S méltó! S miknek eggyén a büszke hármass:
Argos, Tíryns, Mykéné nyúghatott!

XIV

Ez Théba - mondják. Pár kő, morzsalék-fal
Ha jelzi, hol volt, vagy nyom, valami,
Ünnepélyes, nagy múltból vallani.
Amott kis korcsma, hol atyafiakkal
Ül egy derűs pap. - Szemem hűnyva, még csal
Múlttal jelent: ujúlva bomlani.
A „Hetén Théba ellen” dolgai;
Testvért szörny-jussért testvér újra öl s hal. -
S miért? - kérdi a por, kő: s a derűs pap
A „Herkules vére” mellett, e füst-, hab-
Létben, hol ez minden? Tett, hős, minek? -
És körbeint. - Bölcs pap! Ha nyoma, sírja
Se hősnek, tettnek, de költő megírja
Legtöbb, mit adhatnak az istenek!

XV

Lágy, dús Boiotia, lankák, nagy ormok;
Fölötte mintha még ott csüggene
A Théba-szülte költő mély szeme;
Pindaros földje. Hol az út kanyart fog,
(Hogy jönnek mind tegnap köd- s monda-dolgok!)
Amott a Parnassos! Fény istene!
Add, hogy híved most méltó legyen e
Képhez! Szemem, fogd, mint feléje tartok.

Óh perc! S te: élő mitológiákat
Járó, ím, míg imént más vitte lábad,
Város, vak út, por. Ég, ne légy irígy!
S Utas-Hermés! Mint tetted, még kísérd, vidd
Költőd (hisz nincs másként, hogy eddig ért s itt!):
Isten-világban baj ne érjen így!

XVI

Nemismerés: nagyít. Így érsz, csalódván
Sokszor búsan nagy-hír-rajzolt helyet,
Többnek hívé, mi töppedt, szürke lett,
Képzeltetés festő tündér-bűve fogytán.
Így küzdtem, mint még könyvből csillogott rám.
Ne képzeljek túl, a való felett,
S szegényebbé tegyen szűnt bűvölet, -
S már oly közel, mint álomban haladván.
Így léptem, Delphoi, tájad, mintha ködben,
Valószínűtlenben, s közted s közöttem
Valami állna, lágy-közbevetett,
Mi tompítná, mi így egyszerre itt van,
Mit hírből, mintha nem is volna, ittam -
S álom, hogy hirtelen itt lehetett!

XVII

Nagy Apollón itt győzte le a szörnyet,
Az Éj-tartót, s fény gyúlt a föld felett -
Így lett Parnassos jussa tisztelet,
A bérce, honnan nagy jós-szava terjedt,
A messze, híres. Mert szó sohse nyerhet
Már oly hatalmat, mint itt szólt, veled,
Delphoi! Húlt csonkodon (óh, szédület!)
Hány holt világ, nép hódolata dermed!
És mit tesz, hogy dadogva, dülva forrván,
Gőzök közül s rekedten ami szólt, tán
Homálya hamist is rejtegetett?
Tiszta, igaz fedte vagy nem, mi itt szólt,
Mi egyetlen, roppant s való: a hit volt,
Mely tesz csudát, szül hőst s nagy tetteket

XVIII

Kastalia! Hogy forrsz még friss erővel,
Kristály-forrás! Tán példázván veled,
Hogy hit, szentély, ünnep ha odalett,
A költészet nem hal meg az idővel.

Lám, sok élő hívedből ide jött el
Egy, inni kortyod, látni szent helyed.
Hány állt itt mélán szép vized felett!
Büvös tükör, csak egyetlent büvölj fel

Egy villantig belőlük! Szent Homért, vagy
Ki álmok-üzve jött tán jóslatért, Nagy
Alexandrost! S antik-isten-derűt

Sugárzó Sophoklést, Aiskhylost: s tán
- Ki tudja - száz baj, útja közt bolyongtán,
Odysseust, a cselben nagyszerűt!

XIX

Poseidón temploma előtt, a csendben
Álltam, Sunion! Lenn, körül a tág,
Tág tenger, messzenyúlva a világ
Végéig. Ikaros járt az eszemben,

Mint viaszos szárnyakkal égre lebben,
A - ma nevén-hítt - víznek nekivág,
Mint szemmel én itt, s csüggve mind alább
Már én is, csak a képzelet visz engem!

Tán Polyphémos földje az amott, a
Hamvas csúccsal! Est-tájt összébbhuzódva
Éle vész a szirtek széleinek,

Felhő-lebbentő szellős mozgalomban,
Amint, együtt, egymásba folyva jobban,
Hegyek a hullámokkal rengenek.

(Athén-Budapest, 1965 május)

MINDEN UTÁN

MINDEN UTÁN

Bukva, kezdve, s minden után
Újra itten, büszkén, sután,
Ingván, vagy bízva, bátran:
Új mély várván, új meredek,
Lám, még élek, merek, megyek,
Mint a többi, bús, víg és más,
Az egyszerű s százproblémás
Világban.

Hol fönnen és hol üldözött,
De állván mindig a mezőt,
Álomban vagy csatában;
Szólván s némán, de konokul.
Százképpen is csak magamul -
Szépben, csúfban, veled, érted,
Sírhatsz még majd, drága élet,
Utánam!

A DOLGOK ISTENI SZEME

A learathatatlan sok csuda mellett
Úgy dőlsz majd, víg dőzzsel, a rendben!
Több munkával, mint erőd kitellett,
S mi egy istent is rémmel ülhet.

S ember, vagy isten,
Úgy mész majd, mindent félbehagyva itten,
S búban, örömben -
A dolgok isteni szeme csak néz a csöndben.

Örömben, tettben
Hív s ejt a világ, az elérhetetlen!

Aratva, mindig több csak, dús, buja, álnok -
Látva, elérve, mind több, amit kívánok!

1937 JÚLIUS 25

*Ez a kötetembe eddig föl nem vett, elkallódott versem
először a Gondolat 1937 július-augusztusi számában jelent
meg. Az 1789-es francia forradalom évfordulójára íródott.*

Levélsárgító nyárvéged, e vén, arany
S hő hónap még nem is bontja e zöld lomok
Rendjét, oh év: s már érzik döbbentő, közel
Fordulatod, s ha fülem figyel, hallom: dobog.

Igen, hallom a jelt: s tűz- s vérpatak között,
Mitől e gonosz légkör nyomása hevül,
Kitör a vad leszámolás, amelyben az
Ember pokolba dől végkép, vagy üdvözü.

Óh, bosszúk, népviták és belső rendtevés
Ki-ki portáin; ím, Jézus és a magas
Költők, tanok s bús példák után mi maradt: -
Dönteni kell: s dönt még a meddő, buta vas!

A vas döntött: s Róma eldőlt, s a többi, az
Erőszak száz népe: de túl a jelenen
Születik az új föld, a belátásé, észé -
S addig, ami jön, azt mondom, sírva: legyen.

BARTÓK

Halála 20. évfordulójára

Milyen szavakat mondhatsz róla már? Az
Emberré dícséred-e, vagy az alkotót?
Művét kérde: új, nagy zenéje válasz,
A kor, melyben élt, küzdött, elfutott.

Milyen is volt, mint ember! Láttam, élve;
Mit hangba szőtt, ma népről népre száll.
Hős embersége nagy volt, mint zenéje,
Ne tartsa ezt se rejtve a halál.

Egy szörnyű korban élt, és a sötétség;
S nehéz, szűkös élet gondjai tépték
S értetlenség kísérte s gúny - amit

Ma magasztal a föld! Rendíthetetlen
Küzdött a Műért s barbár kora ellen!
Bartók! Nagy példád int, serkent, tanít.

CSUDÁK ORMAIN

Fáradt vagyok az embertől nagyon,
Ki mindjobban belevadul
Őrült dolgaiba s már önmaga
Vesztét szerzi vak-szilajul!

Agyam bomlasztja már a butaság,
S a gonoszság, mely mind vadabb,
Mellyel szemben tehetetlen az ész,
Mint lánc-kötötte, suta rab.

Csak úgy nézem az őrjöngést körül,
Amellyel tele e világ,
S hiába hárítnám közönybe: a
Szörnyű száz kép szivembe vág.

Látni, hogy megy a pusztulás felé,
Roppant tudása ormain,
S gúnyolnak, mint bolondot, gyereket,
Istenülő szép álmaim,

Elképzelvén, hogy szárnyal mind tovább,
Mint küzdtek nagy, bölcs szentjei -
De az ember útja zavarba fűlt,
S dúlt szókkal nyögsz csak, inteni!

SÍROK KÖZÖTT

Egymás mellett oly nyugodtak,
Kik a földön dulakodtak;
Most egymástól csöndben elfér,
Élvén egymást ölő testvér;
Mélyében a síri sornak
Élő helyett port karolnak.

Jaj, be kár a kurta évért,
Nyugtalan te, már a rév ért;
Ha ott álltak az utadban,
Megnyugodhatsz már magadban;
Mit nem nyertél földi pártól,
Békét nyersz már a haláltól.

Ott a földben, ott a sorban,
Mind megnyugszik, most ahol van,
Nem fáj immár egy a másnak,
Buktatókat ott nem ásnak,
S telhetetlen vágy betelhet,
Immár ott a többi mellett.

Ott már szörnyű szíve nem ver,
Ott már megfér, jó az ember
A rossz és vad - a pár évért,
S örök, buta síri révért! -
Hát ennyi vagy, ennyi, látod,
Ki felfalnád e világot!

ÍRÁS ÉS TETT

*„Jöjj barátom, jöjj és nézz szét,
E világban dolgozol...”
József Attila: Költőnk és kora*

Már eleget szóltál s nem gondolod,
Hogy mit mondsz még, elmondtad jobban is tán?
S ha nem: hogy míg körötted nyüzsög, épít
A szorgalmas kezű nép, és a roppant
Állványokon, utakon, földeken,
Bányák mélyén s a villámként sebes
Gép ritmusán küzd az élő Valóban -
Te szavakon kotolsz!? Ér a betű
Tán annyit, mint a tett? S a legmerészebb,
S gyötrő órákon izzadva koholt szó -
Mint szárnyaló híd büszke ívei
S emeletet, tornyot életveszéllyel
Rakó kezek csudái - s mit a sok kar,
Szellem művel még? És míg izzad annyi,
Te rímeken vajúdsz és szavakon
Henyélsz, hogy dúsan összezsengjenek -
S ezen törődve-izzó szorgalom
Nyomán nyugodt szíved: hogy jól csinálod
Munkád, vagy rosszul? Hát ha ez lehet
Nyugtodra mérték: félek, hogy vitás
Tán értékrended: sőt, ha aszerint,
Másnál különbnek véled még magad -
Írásod értéke után - s egyébként
Mi erre mérték? Egy lazán rakott ház
Nyakadba omlik: míg, ha rossz a versed,
Nem történik semmi, de lesz barátod
(Viszontdícsérő) és akad néhány
(Mert mire nincs), ki még magasztal is,
Szószátyár semmiségért: de a köznép
Fölé emel, mint „alkotót”! - Barátom!
Ki itt jársz, élsz, tán talmi dicsőséggel -
Gondold meg, hogy mit írsz, vajh érdemes,
Hogy a derék jók rendjébe emeljen?
Sőt - mely csak méltó munkára fizetség -
Még eltartson érte a sok ezer,

Ott, a magas állványokon, a bűsz
Napban s a csillámló gépek között,
S tárnákban, a halál árnya alatt,
Vesződve? Mert nincs, miért véresen
Nem kellene megküzdeni e földön
Valakinek: a ház, hol laksz s amit
Viselsz és mind, mi jó vesz itt körül
S fenntart, hogy élj, alkoss - a korty, falat!

SEMMI SEM ELÉG

Semmi sem elég sűrű, semmisem
Elég szigorú már nekem,
Mi mondani ötlök, engedem -
Csak az élet a szép,
Mely mind izgalmasabb, ahogy futom,
Megállok és így szólok az uton:

Hadd nézzelek már csak, csuda kép:
Különös te, akire szavak
Nincsenek s elmém utána se kap,
Mit feldob belsőm, mert, mint a hab,
Semmi, mi jön,
Mi félig tárná végtelened,
S mint víz, ha ujjad közt engeded,
Int s elköszön.

Kimondhatatlan bugyogás, te vidám
S bús, bolond, száz-bajos!
Álltam pártodon -
S ellened -
És bús, víg összefolyt
(Hogy, nem tudom):
Mint részeg, hazard
Kártyás, dallal az ajakán,
Lapokat játszva egybemos.

Kinek (s ha ez nem, az ad)
Mindíg (s fárasztóan) egy igazad -
S ha háborító, hogy részeden ül,
Elfogadom, mert eszemen felül:
Te a törvény, s te neki, ellenül.

Ellentét, ahol minden összevág,
Ez vagy, így s ez csak, nincs külön világ,
Mellyel támaszul
Veled szemben az élő igazul,
Mert te vagy, ami lét -
Mind komolyabb te, ahogy futom.

Szavak, dolgok között
Semmikkel üldözött -
Mert semmi, semmi sem
Elég szigorú, sűrű már nekem,
Mi kifejezné végtelened,
Száz csuda kép.
Hadd nézzelek hát csendben ma, szép,
S ámulva: Még így szólok az uton.

A HEGYEKRŐL FOLYNAK A VIZEK MÁR

A hegyekről folynak a vizek már,
Lágy tippanós a langy levegő,
Kásás, mint a hó, mely dögbe megy már,
Bárhogy jött, hogy mindent ellep ő.
Hiú gőz lesz, de előbb dühében
Sárt fortyant fel, merre lép a láb,
Szembeköp méltó búcsuja-képen,
Utálva törlőd le, s mész tovább.

Zajongva a földön, száz határban,
Erős, ébredt, pozsgó szorgalom,
Töri útját, szennybe fúlva, sárban,
Bomlik a vén tél-birodalom.
Milyen mocskos minden régi-bomlás,
Pattan, mi öröknek vélt, reped,
S feltükrözi tiszta, víg víz-ingás
A hullámozó, örök életet.

Csillogó zöld hullám, szebb a jégnél,
Mint habjai szállni szabadok,
Hideg kristály-virággal a „szép” tél,
De legszebb, hogy csendül és csobog
S lábad alatt sárrá vált az ál-szép
S bár gőzt fúj még s fércei hidegen -
Az a virág kell, mit kéz mezőn tép,
S nem dér rajzol hideg üvegen

OHRID

Ohrid-tó zöld szeme, mint űrben csillagok,
Kerekülten, fény-gömbösen,
Zöld víz alatt mintha lágy fény villogna ott,
Visszfénye látszik, maga nem.
Fénysugár mély-alant, átsütő szép titok
Víz- s víz-gyűrűn sejtelmesen.
Ohrid tava mellett állok s mély búve fog,
Mint szemed, messzi kedvesem.

Ohrid-tó vize, tág, rejtett, mély, ősvilág,
Elvész az ón mélyeiben:
De kristály fény-nyaláb özönli át meg át,
Mintha olvadt fény folya benn;
Olvadt, forró csillag, átsütő fény-csudád,
Hogy bűvöl kék-zöld-fényesen!
Mintha szemed volna, min csillag látszik át -
A lelked, messzi kedvesem.

(Ohrid, 1965 szeptember)

ÚTBAN

Messze jártam és visszatértem,
Gondolatokban és a térben,
Hegyeken, völgyeken futottam,
Zsúfolt városban s nemlakottban,
S futván, mint függöny száll s lecsappan,
Új táj nyílt minden pillanatban,
Rebbentve szemmel, s nézve már csak,
Tódultán száz táj-áradásnak,
Már csak hagyva, mint jött özönnel,
Mint ki alszik, nyílt, tiszta szemmel,
Futottam és láttam s aléltan
Gondoltam: majd végén, a célban,
Majd szétbontom, mit futva gyűjt benn
A fényképész, az összegyűrt szem,
Amaz, mely issza s rejti, bennem,
S a külső, mely csak gyűjt a csendben, -
S gondoltam, gyűjts te, idd be, hadd csak,
Mik elszaladtak, nem szaladnak.
Mit láatsz, megélsz, hagysz, soha nem fut,
Tudod, mit elméd, ejtve, nem tud,
Csak menj, ámulj, s mi jön, s ne tedd el,
Viszed belül örök szemeddel,
Mind, mit e külső meg se látott,
Viszed a volt s jelen világot,
Mint ezt most itt, míg méssz, vonattal,
Repülővel s más röp-utaddal,
Csak vidd - mondtam - mi itt meg ott van,
Mint messzi tájakon futottam,
Gyűjts csak, min átmész mind, magadban,
Mi tölt e rohanó napokban,
Szem, mindent gyűjts, mi jön ma és még,
Rettenetes sok ez a szépség,
Ez a minden, mit futva láttam,
Ebben *(s a teljes)* utazásban,
Túlgazdag, hogy csak úgy elejtsem,

Szemem, szívem, gyűjtsd ennyi kincsem:
Mit egyszer (tán) kibontva számolsz,
Versek terült, dús asztalán szórsz,
Hogy minden szem büvtől marad tág,
- Óh képzelt dőzs, szép vég-mulatság -
Vagy mind, mi gyűlt, ott benn marad: s csak
(Mint végpercén dús-titku gazdag
Babrál még rejtett, drága lommal):
Mosolygok, mit viszek magammal!

(Szarajevó, 1965 szeptember)